

Risico- en crisisbarometer najaar 2024

In opdracht van de Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/concept

Datum

oktober 2024

Opdrachtgever

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)

Auteurs

Gwendolyn van Straaten
Jente Wolberink
Femke Konings

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	10
1.1 Achtergrond en doel	10
1.2 Uitvoering van het onderzoek en onderzoeksverantwoording	10
1.3 Presentatie van de cijfers	11
2 Vragen over vertrouwen in de overheid en risico's en dreigingen	14
2.1 Vertrouwen in de overheid	14
2.2 Ingeschatte waarschijnlijkheid risico's en dreigingen	16
2.3 Kennis risico's en dreigingen	20
2.4 Ernst gebeurtenissen	22
2.5 Zorgen over risico's en dreigingen	27
2.6 Uitkomsten open antwoorden zorgen risico's en dreigingen	32
3 Voorbereiding op handelen bij risico's	35
3.1 Opzoeken of ontvangen van informatie over risico's en dreigingen	35
3.2 Wel of geen actie ondernomen	37
3.3 Waarom geen actie ondernomen	39
3.4 Wel informatie opgezocht of ontvangen, maar geen actie ondernomen	40
3.5 Anderen helpen bij een ramp of crisis	41
4 Rol overheid	44
4.1 Beoordeling inspanning overheid	44

4.2 Vertrouwen informatievoorziening _____ 48

Bijlagen _____ **50**

Samenvatting

Tabel 0.1 toont de significante ontwikkelingen (daling/stijging) in procentpunten tussen de voorjaarsmeting 2024 en de najaarsmeting 2024 voor de zeventien risico's en dreigingen. Onderaan de tabel is een leeswijzer opgenomen. Voor elk criterium staat erbij vermeld of er sprake is van een toe- (donkerblauw gemarkeerd) of afname (lichtblauw gemarkeerd).

Vertrouwen in de overheid neemt laatste jaren toe

Een derde van de inwoners heeft weinig tot helemaal geen vertrouwen in de overheid (34%). Achttien procent heeft (heel) veel vertrouwen in de overheid. Sinds najaar 2022 is er een duidelijke daling te zien in het percentage dat geen vertrouwen heeft in de overheid (van 54% naar 34%) en andersom een stijging in het percentage dat (heel) veel vertrouwen heeft in de overheid (van 12% naar 18%).

Toenamen in ingeschatte kans gebeurtenissen

Het algemene beeld uit Tabel 0.1 is dat er vooral toenames zijn. Deze toenames zitten met name in het percentage inwoners dat zich de kans op een gebeurtenis hoog inschat: op negen van de zeventien gebeurtenissen is hier een stijging te zien. De gebeurtenis met de sterkste stijging is het stoppen van vitale processen. In het voorjaar van 2024 schatte 25 procent dit als (zeer) waarschijnlijk in, in de huidige meting is dit 32 procent. Dit percentage komt overeen met de metingen van najaar 2021 (32%) en najaar 2022 (34%). De kans op extreem weer, terrorisme, infectieziekte en transportongeval is met vijf procentpunt toegenomen sinds de vorige meting.

Zowel in het voorjaar van 2024 als in het najaar van 2024 zien inwoners cyberdreigingen als meest waarschijnlijk. Het percentage dat cyberdreigingen als waarschijnlijk ziet is, ten opzichte van de voorjaarsmeting significant toegenomen met 4 procentpunt. Tussen voorjaar 2022 en voorjaar 2024 was het percentage dat zich hierover zorgen maakte stabiel.

Cyberdreigingen zijn waarschijnlijker, ernstiger en men maakt zich er meer zorgen over

Naast dat een groter deel cyberdreigingen als waarschijnlijk is gaan zien, schat een groter deel de ernst ook hoog in, in vergelijking tot de voorjaarsmeting 2024 (van 55% naar 62%). Op de langere termijn geldt dat het beeld tussen voorjaar 2022 en najaar 2024 juist stabiel was. Bijna de helft (48%) maakt zich zorgen over cyberdreigingen. In het voorjaar van 2024 was dit nog 44 procent. Wanneer verder terug wordt gekeken in de tijd, komt het huidige beeld overeen met voorjaar 2022. Tussen voorjaar 2021 en najaar 2022 was er eens sterke stijging in het percentage dat zich zorgen maakte over cyberdreigingen (van 24% naar 47%). Een laatste ontwikkeling is het percentage dat vindt dat de overheid te weinig doet aan cyberdreigingen. Dit is gestegen van 37 naar 41 procent tussen het voorjaar en het najaar van 2024. Op de lange termijn is geen toename te zien, het huidige percentage komt weer overeen met najaar 2023. Er zijn geen duidelijke actuele gebeurtenissen aan te wijzen voor de ontwikkelingen tussen voorjaar en najaar 2024. Wel kan het zijn dat er een algeheel sentiment heerst van waakzaamheid gericht op cyberdreigingen en dat over het algemeen in de media en door de overheid hier meer aandacht aan wordt besteed.

Zorgen om stoppen vitale processen en geopolitieke en militaire dreigingen over lange termijn sterk toegenomen

Tabel 0.1 laat de korte termijn ontwikkeling zien op het gebied van top 5 zorgen. Hieruit blijkt dat het percentage dat cyberdreigingen, extreem weer, infectieziekten en het stoppen van vitale processen in de top 5 zorgen heeft staan, met vier procentpunt is toegenomen ten opzichte van het voorjaar 2024. Op de langere termijn is er een duidelijk stijging te zien in het percentage dat zich zorgen maakt over het stoppen van vitale processen en geopolitieke en militaire dreigingen. Deze stijgingen zijn beide ingezet in de meting van voorjaar 2022. Een logische verklaring hiervoor is de inval van Rusland in Oekraïne en de daarop volgende oorlog. Na najaar 2022 zette deze stijging niet verder door. Alleen de zorgen over stoppen van vitale processen is tussen de voorgaande en huidige meting weer toegenomen.

Zorgen om terrorisme en extremisme tussen najaar 2023 en najaar 2024 sterk toegenomen

Voor de zorgen om terrorisme geldt dat, na een lange stabiele periode, het percentage dat zich zorgen maakt tussen najaar 2023 en voorjaar 2024 sterk is gestegen, van 30 procent naar 43 procent. In de huidige meting is geen significante toename te zien, 45 procent maakt zich zorgen om terrorisme. Het percentage dat zich zorgen maakt over extremisme laat ook een stijging zien tussen najaar 2023 (32%) en voorjaar 2024 (39%). In de huidige meting maakt 42 procent zich zorgen om extremisme (geen significante toename). Recente gebeurtenissen, zoals de aanslag in Solingen (23 augustus 2024) en het steekincident op de Erasmusbrug (19 september 2024), die binnen de dataverzamelingsperiode van najaar 2024 vallen, lijken geen direct effect te hebben op het sentiment. Het percentage

dat zich zorgen maakt is tussen voorjaar 2024 en najaar 2024 namelijk niet significant gestegen. Ondanks dat de zorgen om extremisme en terrorisme tussen het voorjaar 2024 en najaar 2024 niet is toegenomen, lijkt er een algemeen sentiment te spelen dat men hier zich het laatste jaar meer zorgen om is gaan maken. Mogelijk zijn deze zorgen wel te linken aan de oorlog in Gaza en de angst op terrorisme en extremisme die daaruit voortvloeit.

Driekwart heeft geen actie ondernomen om beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen

Driekwart (75%) van de inwoners heeft geen actie ondernomen om beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen. Achttien procent ondernam wel actie. De belangrijkste reden om geen actie te ondernemen, is het idee dat ze zelf geen actie kunnen ondernemen (39%). Zeven op de tien hebben over één of meer van de zeventien gebeurtenissen informatie ontvangen of opgezocht, maar geen actie ondernomen. De meest genoemde reden hiervoor is dat de informatie hen niet aanmoedigt om actie te ondernemen. Twee op de tien vinden dat er in de informatie onvoldoende uitgelegd wordt wat ze moeten doen.

Groter deel ervaart gevoel van verplichting om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis in vergelijking tot de voorjaarsmeting

Meer inwoners dan in het voorjaar van 2024 geven aan dat het in hun karakter zit om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis (van 64% naar 68%). Ook voelt een groter deel zich verplicht om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis (van 62% naar 66%). Daarnaast wil een significant grotere groep meer informatie over hoe ze anderen kunnen helpen tijdens een ramp of crisis (van 48%

naar 52%). Deze percentages komen hierdoor weer overeen met de metingen vóór voorjaar 2024.

Vertrouwen informatievoorziening overheid sinds voorjaar 2023 stabiel

In de huidige meting heeft één op de drie inwoners vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid tijdens een ramp of crisis (30%). Een op de vijf (20%) heeft weinig of helemaal geen vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid. Het vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid is tussen de najaarsmeting 2022 en de voorjaarsmeting 2023 toegenomen. Dit percentage schommelt sinds die tijd rond de 30 procent. Andersom is er een dalende lijn te zien tussen najaar 2022 en voorjaar 2023 in het percentage dat *geen of weinig* vertrouwen heeft.

Tabel 0.1. – Totaaloverzicht uitkomsten ontwikkeling najaarsmeting 2024-voorjaarsmeting 2024*

Risico's en dreigingen	% (zeer) waarschijnlijk najaarsmeting 2024	% (zeer) waarschijnlijk verschil najaar 2024 – voorjaar 2024	% zeer ernstig/ catastrofaal verschil najaar 2024 – voorjaar 2024	% dat gebeurtenis in top 5 zorgen noemt verschil najaar 2024 – voorjaar	% dat informatie heeft ontvangen/ opgezocht verschil najaar 2024 – voorjaar	% dat vindt dat de overheid te weinig doet verschil najaar 2024 – voorjaar
Cyberdreigingen	79%	+4%	+7%	+4%		+4%
Georganiseerde criminaliteit	76%					
Spanningen tussen bevolkingsgroepen	75%	+3%	+3%			
Extremisme	72%	+3%	+3%			
Extreem weer	63%	+5%	+4%	+4%	+4%	+4%
Terrorisme	65%	+5%				
Inmenging/ beïnvloeding rechtsstaat	60%				-2%	
Geopolitieke en militaire dreigingen	59%					
Economische dreigingen	59%					
Infectieziekte	52%	+5%		+4%		
Natuurbrand	44%					-3%
Overstromingen	43%	+4%				
Transportongeval	41%	+5%				
Milieuramp of een chemisch incident	35%					
Het stoppen van vitale processen	32%	+7%		+4%		
Stralingsongeval	11%					
Aardbeving	9%					

* De getoonde verschillen in percentages betreffen het verschil in procentpunten tussen de najaarsmeting 2024 ten opzichte van de voorjaarsmeting 2023.

De percentages in de tabel zijn achtereenvolgend gebaseerd op de volgende vraagstellingen:

‘Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet’; ‘Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving?’; ‘Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen over maakt’; ‘Heb je het afgelopen jaar over deze risico's en dreigingen informatie ontvangen of opgezocht?’; ‘In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?’

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en doel

De Risico- en Crisisbarometer (RCB) wordt tweemaal per jaar in opdracht van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) uitgevoerd. Doel is om inzicht te krijgen in de zorgen, angsten en gevoelens over veiligheid in Nederland en het vertrouwen dat inwoners van Nederland hebben in het optreden van de overheid bij rampen en crises. Sinds 2022 wordt de RCB uitgevoerd door Ipsos I&O (voorheen I&O Research).

Maatschappelijke context

Halverwege februari 2022 begon de oorlog in Oekraïne. Deze oorlog is bij het schrijven van het rapport nog steeds gaande. De dataverzameling van dit onderzoek vond ook plaats tijdens het lopende conflict tussen Israël en de Palestijnse gebieden, wat ook zijn effecten heeft op de maatschappelijke verhoudingen in Nederland. In december 2023 is het dreigingsniveau verhoogd naar het een na hoogste niveau, niveau 4 (substantieel). De reden voor deze verhoging zijn verschillende maatschappelijke dreigingen en conflicten, wat leidt tot een toenemende dreiging van verschillende vormen van terrorisme¹.

De uitkomsten van de huidige en voorgaande metingen moeten dan ook in het licht van deze maatschappelijke ontwikkelingen worden bekeken.

¹ [Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland | Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid \(nctv.nl\)](#)

1.2 Uitvoering van het onderzoek en onderzoeksverantwoording

Doelgroep & steekproef

De doelgroep van dit onderzoek zijn inwoners van Nederland van 18 jaar en ouder. Voor dit onderzoek is een gestratificeerde steekproef getrokken uit het I&O Research Panel van 10.000 inwoners, op de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2023.

Aan het onderzoek hebben 5.111 panelleden meegedaan. Dit is een representatieve respons van 51 procent.

Benadering deelnemers onderzoek

De dataverzameling is uitgevoerd tussen 29 augustus en 22 september 2024. De geselecteerde panelleden zijn door middel van een neutrale uitnodigingsmail gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Hierin stond zowel de naam van de opdrachtgever (NCTV) als het onderwerp van het onderzoek **niet** genoemd. Hierdoor zijn personen niet vooraf beïnvloed in hun antwoorden en is selectieve respons voorkomen.

Weging en marges

Op de data is een weging (op randtotalen) toegepast op de achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond, stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023 en regio (op basis van de Nielsen 4- indeling van het CBS). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee komen de verhoudingen in de steekproef op deze achtergrondkenmerken overeen met de werkelijke verhoudingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheidsinterval van 99 procent (significantieniveau van 0,01). Er is voor dit hogere betrouwbaarheidsniveau gekozen, omdat er relatief veel verschillen – ook tussen metingen onderling – worden getoetst. Door strenger te toetsen wordt het risico om verschillen onterecht als significant aan te merken kleiner. Bij een netto steekproef van n=5.111 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 1,7 procent. Dit wil zeggen dat met 99 procent zekerheid kan worden gesteld dat de uitkomst in de gehele populatie tussen 48,3 en 51,7 procent ligt.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op een traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

1.3 Presentatie van de cijfers

In sommige gevallen tellen percentages niet op tot 100 procent. Dit komt door afrondingsverschillen. Bij sommige vragen waren meerdere antwoorden mogelijk. Dit staat bij de figuurtitels vermeld. Niet elke vraag is aan elke respondent gesteld, daardoor kan het aantal personen dat een vraag heeft ingevuld, afwijken van het totaal (n= 5.111). Bij die vragen is in de figuurtitel beschreven wat de percentagebasis is en het aantal personen dat de vraag heeft beantwoord.

Wanneer we in dit onderzoek spreken over inwoners van Nederland, doelen we op een representatieve groep inwoners van 18 jaar en ouder.

Beschrijving van trends

Dit is de zesde meting van de RCB uitgevoerd door Ipsos I&O. Bijlage A geeft een overzicht van alle eerder uitgevoerde barometers. Onderzoeksbureau Motivaction voerde de voorgaande barometers uit en maakte hierbij gebruik van het StemPunt-panel. Vanwege de overstap van Motivaction naar Ipsos I&O als uitvoerder van de RCB, kunnen de resultaten van de metingen vóór 2022 niet een-op-een worden vergeleken met de metingen van 2022 en kan niet worden bepaald of de verschillen tussen de jaren ook daadwerkelijk significant zijn.

De vergelijking tussen de najaarsmeting 2024 en de voorjaarsmeting 2024 geven we weer in een staafdiagram, waarbij we met driehoekjes aangeven wat de significante verschillen zijn. Een grijs driehoekje omlaag staat voor een significante afname. Een zwart driehoekje omhoog staat voor een significante toename. De

voorjaarsmetingen geven we het cijfer '1', de najaarsmetingen geven we het cijfer '2' in de figuren en tabellen.

De lange termijn trends geven we als volgt weer: voor de gebeurtenissen: cyberdreigingen, geopolitieke en militaire dreigingen, terrorisme, extremisme, het stoppen van vitale processen en spanningen tussen bevolkingsgroepen tonen we de ontwikkelingen sinds 2019 in trendgrafieken.

Aanpassingen vragenlijst

In de vragenlijst is een wijziging in de lijst met zeventien gebeurtenissen doorgevoerd. De gebeurtenis 'spanningen tussen bevolkingsgroepen' heeft een andere toelichting gekregen. In bijlage B staat toegelicht wat deze wijziging is. We hebben in de dataverzameling gebruik gemaakt van een splitrun: naast de nieuwe beschrijving, hebben we een parallelmeting mee laten lopen met de oorspronkelijke beschrijving. Dit hebben we gedaan om na te gaan wat het effect is van deze wijziging. In dit rapport nemen we de nieuwe formulering als uitgangspunt. De uitkomsten op deze gebeurtenis in de voorgaande metingen hebben we herrekend met behulp van omrekenfactoren, zodat we deze kunnen vergelijken met de huidige meting. Deze berekeningen zijn weergegeven in bijlage B. De uitkomsten op de gebeurtenis 'spanningen tussen bevolkingsgroepen' wijken hierdoor af van eerder gepubliceerde uitkomsten.

Leeswijzer

Het rapport is ingedeeld in de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 2. Vragen over vertrouwen in de overheid en risico's en dreigingen

Dit hoofdstuk gaat over de mate van vertrouwen van inwoners in de overheid. Op het gebied van risico's en dreigingen gaat dit hoofdstuk in op: zorgen, waarschijnlijkheid, kennis en ernst.

Hoofdstuk 3. Voorbereiding op en handelingen bij risico's en dreigingen

Dit hoofdstuk gaat in op informatiezoekgedrag, actie ondernemen naar aanleiding van risico's en dreigingen en de intentie tot ondernemen van actie bij rampen en crises.

Hoofdstuk 4. Rol overheid

Dit hoofdstuk gaat over houding van inwoners van Nederland m.b.t. de rol van de overheid bij het voorkomen van risico's en dreigingen en de informatievoorziening van de overheid bij rampen en crises.

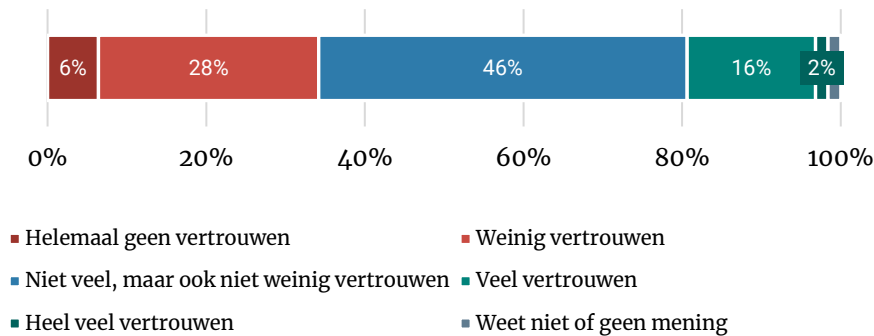

Vragen over vertrouwen in de overheid en over risico's en dreigingen

2 Vragen over vertrouwen in de overheid en risico's en dreigingen

2.1 Vertrouwen in de overheid

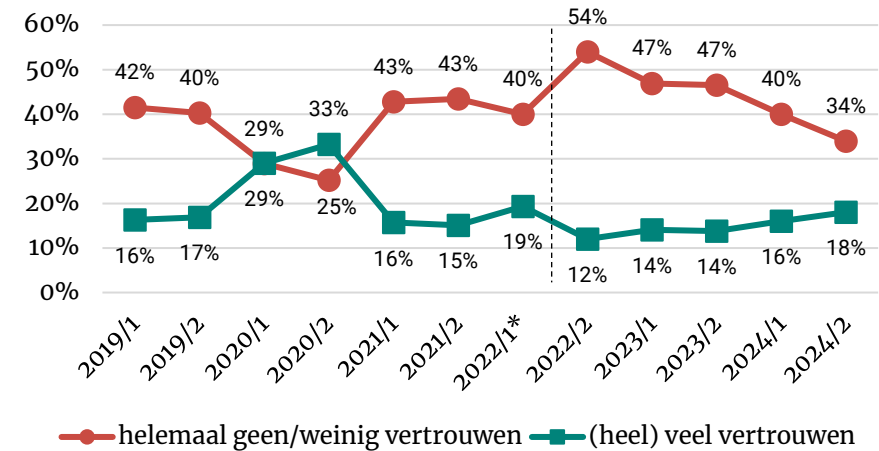
Figuur 2.1 - Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid? (2024/2) Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Een op de drie inwoners heeft weinig of helemaal geen vertrouwen in de overheid

Eén op de drie inwoners (34%) heeft *weinig of helemaal geen* vertrouwen in de overheid. Bijna de helft heeft *niet veel, maar ook niet weinig* vertrouwen in de overheid (46%). Achttien procent geeft aan wel *veel of heel veel* vertrouwen te hebben in de overheid.

Figuur 2.2 - Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid?* (trend) Basis: alle inwoners van Nederland

* De vraagstelling komt weer overeen met de vraagstelling in de metingen van 2019-2021. In de meting 2022/1 was eenmalig het woordje 'landelijke' toegevoegd in de vraagstelling: Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de landelijke overheid?

Daling in percentage dat weinig vertrouwen heeft in de overheid

Figuur 2.2 laat de ontwikkeling zien van enerzijds helemaal geen of weinig vertrouwen in de overheid (rode lijn) en anderzijds (heel) veel vertrouwen in de overheid (groene lijn).

Gedurende het begin van de coronapandemie (begin 2020) was het percentage dat vertrouwen had in de overheid het hoogst en het percentage dat geen vertrouwen had in de overheid het laagst. Na deze periode laat het vertrouwen een duidelijke dip zien, andersom daalde het percentage dat geen vertrouwen heeft in de overheid. In de laatste twee metingen is er ten opzichte van de metingen sinds najaar 2022 een duidelijke daling te zien in het percentage dat geen

vertrouwen heeft in de overheid en andersom een stijging in het percentage dat vertrouwen heeft in de overheid.

Ontwikkeling vertrouwen in de overheid in perspectief

Andere onderzoeken doen ook herhaaldelijk onderzoek naar het vertrouwen van Nederlanders in de overheid en in (overheids-)instellingen. Voorbeelden hiervan zijn het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)² en de politieke peilingen van Ipsos I&O.

In het COB krijgen personen de vraag voorgelegd: ‘Hoeveel vertrouwen heeft u op dit moment in de volgende instellingen in Nederland?’. Twee van deze instellingen zijn de Tweede Kamer en de regering³. Dit vertrouwen wordt gemeten aan de hand van een schaal, lopend van 1-10. In de laatste meting van de COB (dataverzameling eind 2023, begin 2024) hebben circa vijf op de tien inwoners van Nederland ‘voldoende’ (tussen de 6 en 10) vertrouwen in de regering en Tweede Kamer. Dit onderzoek laat een opleving zien in het vertrouwen in de zomer en het najaar van 2023 als gevolg van de val van Rutte IV en de daaropvolgende verkiezingen. In historische perspectief is het vertrouwen echter nog steeds laag.

Daarnaast voert Ipsos I&O op regelmatige basis politieke peilingen uit. Hierin vragen we ook naar vertrouwen in de overheid. De vraag in de politieke peilingen luidt: ‘Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende instellingen en beroepsgroepen?: a) De Nederlandse

overheid als geheel, b) De Europese Unie, c) uw gemeente. Deze uitkomsten worden ook weergegeven in een interactief dashboard, waar de meest recente cijfers te zien zijn⁴. De vraagstelling en de antwoordcategorieën zijn net anders dan in dit onderzoek waardoor de cijfers niet één op één vergeleken kunnen worden, maar het lange termijn beeld lijkt wel op de uitkomsten in dit onderzoek.

In het najaar van 2022 lag het percentage dat tamelijk veel tot heel veel vertrouwen had het laagst (29%). Hierna steeg dit percentage geleidelijk. In juni 2024 is het vertrouwen voor het laatst gemeten. Ruim vier op de tien (42%) hadden in juni *tamelijk veel* of *heel veel* vertrouwen in de overheid. Ruim de helft (54%) had *niet zo veel* of *helemaal geen* vertrouwen in de overheid.

² [Burgerperspectieven 2024, bericht 2 | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#)

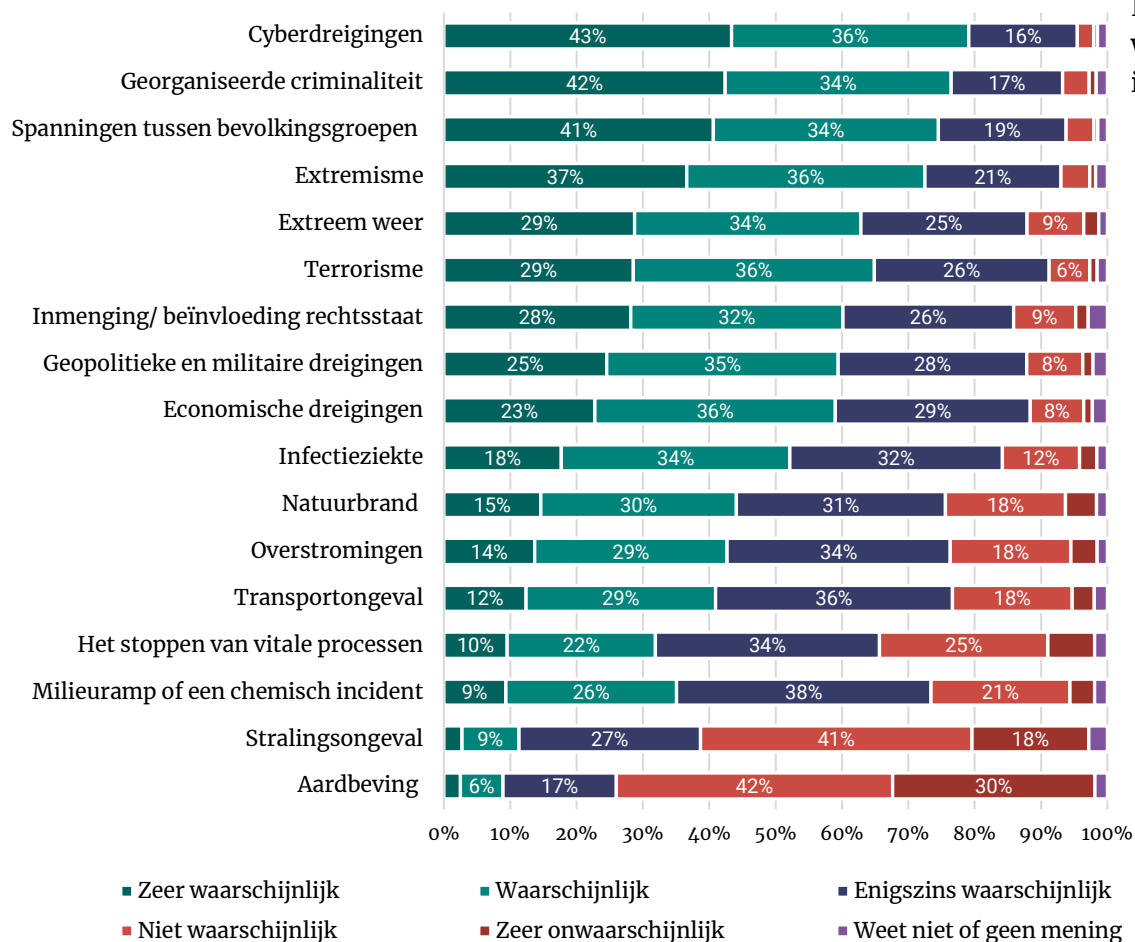
³ De andere instellingen zijn: politie; rechtspraak; vakbonden; televisie/het nieuws op tv; kranten (zowel op papier als via websites en apps); grote ondernemingen/bedrijven;

⁴ [Vertrouwen in de overheid – I&O Research \(ioresearch.nl\)](#)

2.2 Ingeschatte waarschijnlijkheid risico's en dreigingen

Figuur 2.3 - Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet.

Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

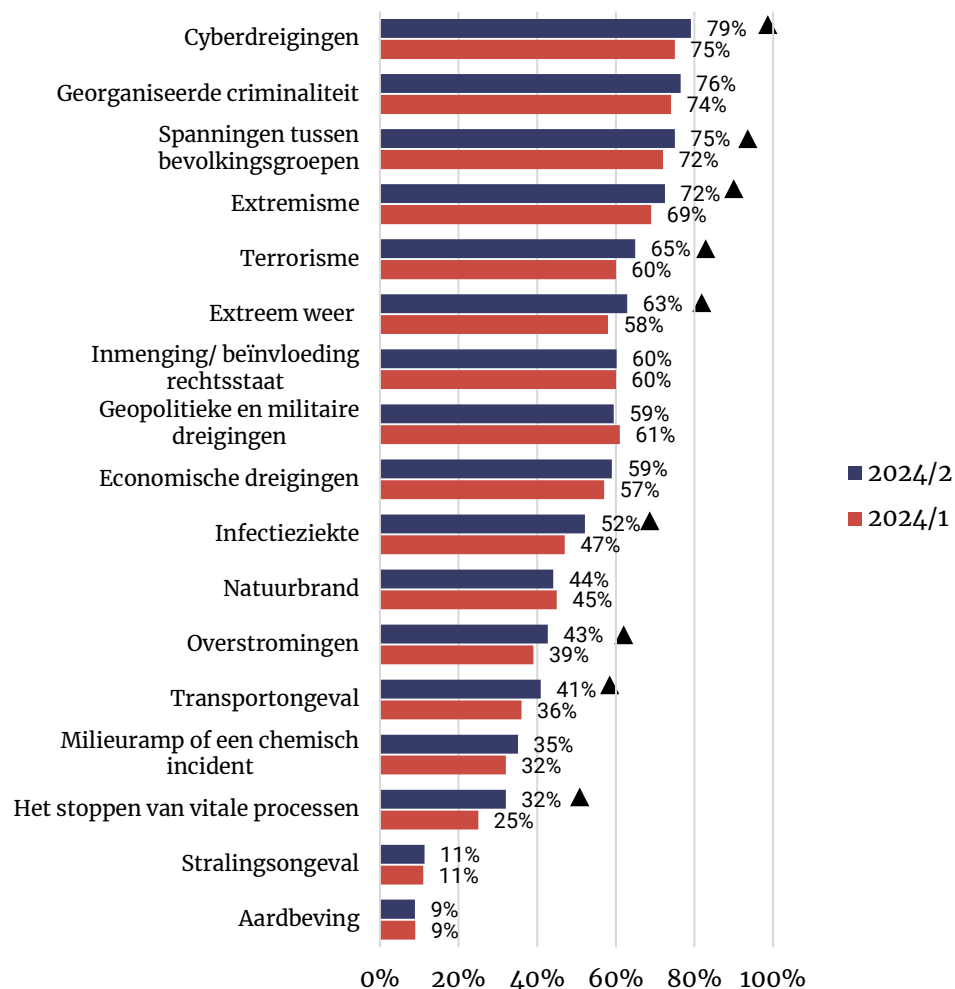
Cyberdreigingen, georganiseerde criminaliteit en spanningen tussen bevolkingsgroepen meest waarschijnlijke dreigingen

Ruim vier op de tien (43%) denken dat het zeer waarschijnlijk is dat cyberdreigingen zich voordoen in Nederland. Een vrijwel even grote groep acht georganiseerde criminaliteit (42%) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (41%) zeer waarschijnlijk in Nederland.

Inwoners schatten de kans op een stralingsongeval (3% zeer waarschijnlijk) of een aardbeving (2% zeer waarschijnlijk) het laagst in.

Ontwikkeling waarschijnlijkheid risico's en dreigingen

Figuur 2.4 - Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet. (% (zeer) waarschijnlijk) Basis: alle inwoners van Nederland

Cyberdreigingen blijven meest waarschijnlijk

Net als in de vorige meting achten inwoners de kans op cyberdreigingen, georganiseerde criminaliteit en spanningen tussen bevolkingsgroepen het meest waarschijnlijk. Ten opzichte van de meting in het voorjaar denken meer inwoners dat het (zeer) waarschijnlijk is dat cyberdreigingen zich voordoen in Nederland (+4 procentpunt), en dat spanningen tussen bevolkingsgroepen zich voor doen (+3 procentpunt).

Van de volgende gebeurtenissen is eveneens het percentage dat dit (zeer) waarschijnlijk acht toegenomen t.o.v. het voorjaar van 2024:

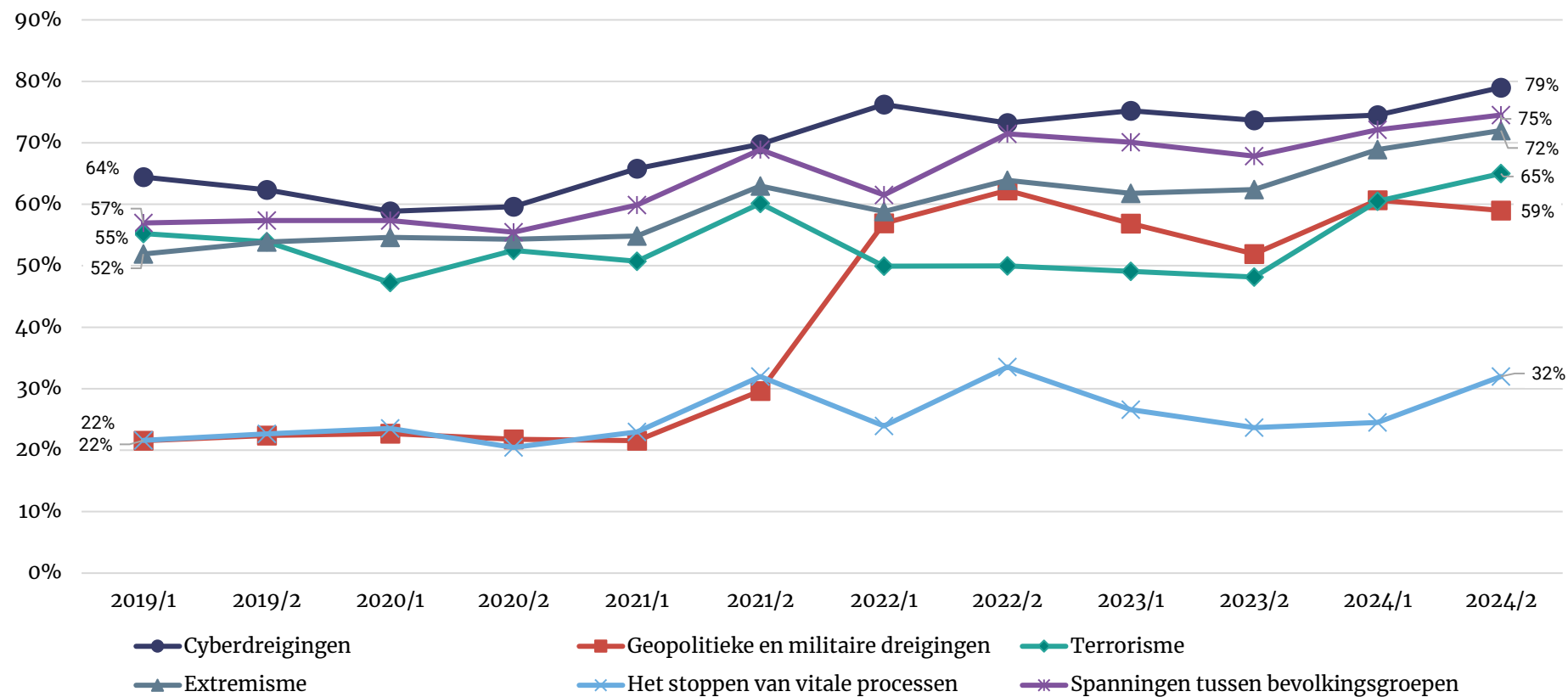
- Het stoppen van vitale processen (+7 procentpunt);
- Terrorisme (+5 procentpunt);
- Extreem weer (+5 procentpunt);
- Infectieziekten (+5 procentpunt);
- Overstromingen (+4 procentpunt);
- Transportongeval (+4% procentpunt);
- Extremisme (+3 procentpunt).

Ten opzichte van het voorjaar 2024 zijn er geen gebeurtenissen waarvan inwoners de kans hierop *minder* waarschijnlijk inschatten.

Het percentage dat extreem weer als (zeer) waarschijnlijk ziet was in het najaar van 2023 met 65 procent vergelijkbaar aan de huidige meting. In najaar 2022 lag dit percentage echter lager (58%), zelfs lager dan de voorjaarsmeting 2021 (63%). Er is dus niet duidelijk sprake van een seizoenseffect. Dit zelfde geldt voor de ontwikkeling bij overstromingen. In het najaar van 2023 dacht 42 procent dat overstromingen (zeer) waarschijnlijk zijn. In het najaar van 2022 lag dit percentage op 34 procent, zelfs lager dan in het voorjaar 2023 (41%).

Figuur 2.5 – Waarschijnlijkheid gebeurtenissen over de tijd (% (zeer) waarschijnlijk)

Basis: alle inwoners van Nederland

In 2024 toename ingeschatte waarschijnlijkheid van spanningen tussen bevolkingsgroepen, extremisme en terrorisme

Figuur 2.5 laat de trend zien van het percentage inwoners dat een zestal gebeurtenissen⁵ (zeer) waarschijnlijk vindt sinds 2019. Hieruit blijkt dat over de langere termijn bij een aantal gebeurtenissen sprake is van een toename. Dit geldt voor:

- Cyberdreigingen. Tussen het najaar van 2020 en het voorjaar van 2022 is het percentage gestegen (van 60% naar 76%). Na het voorjaar van 2022 blijft het beeld redelijk stabiel tot aan de huidige meting in het najaar van 2024, waar het weer verder stijgt (naar 79%).
- Spanningen tussen bevolkingsgroepen. Tussen het voorjaar van 2019 en de huidige meting is een stijging in het percentage inwoners dat deze gebeurtenis als waarschijnlijk ziet (van 57% naar 75%). De sterkste stijgingen zijn te zien tussen het najaar van 2020 en het najaar van 2022, met het voorjaar van 2022 als uitzondering. Sinds voorjaar van 2024 is het percentage dat spanningen tussen bevolkingsgroepen als waarschijnlijk inschat weer aan het stijgen.
- Extremisme. Tussen het voorjaar van 2021 en het najaar van 2021 steeg dit percentage van 55 naar 63 procent. Dit percentage bleef

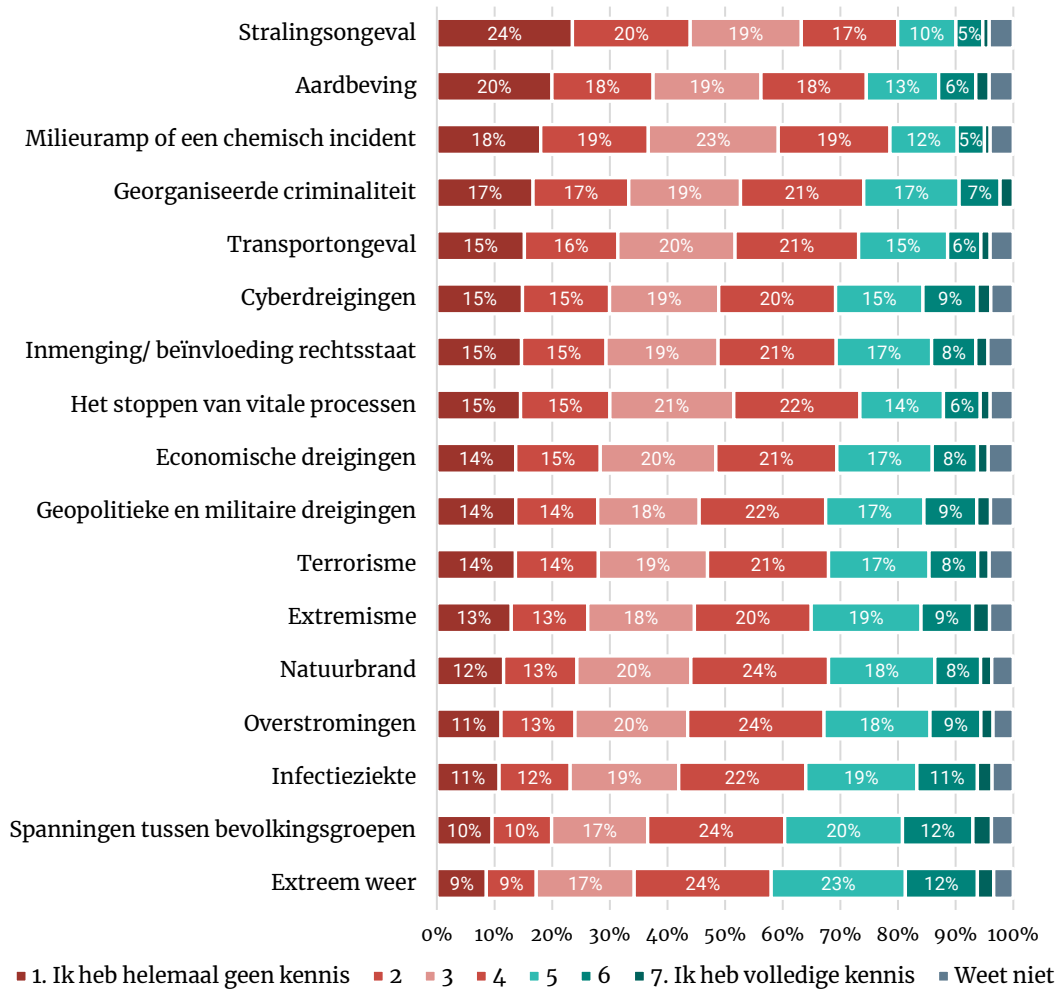
tot de najaarsmeting van 2023 redelijk stabiel. Sinds 2024 neemt het percentage dat extremisme zeer waarschijnlijk acht in de Nederlandse samenleving weer toe (van 62% naar 72%).

- Geopolitieke en militaire dreigingen. Deze gebeurtenis laat van alle stijgingen de meest duidelijke stijgende lijn zien. Tot en met het voorjaar van 2021 lag dit percentage rond de 22 procent, in anderhalf jaar steek dit sterk naar 62 procent. Het idee dat deze gebeurtenis (zeer) waarschijnlijk is daalde in 2023 met tien procentpunt, in 2024 stijgt dit percentage weer naar circa 60 procent.
- Het percentage dat terrorisme in Nederland (zeer) waarschijnlijk vindt laat fluctuaties over de tijd zien. In de periode 2019-2023 schommelt het aandeel inwoners dat dit als waarschijnlijk inschat tussen de 50 en 60 procent. In 2024 is het percentage echter met 17 procentpunt gestegen en ligt nu op het hoogste niveau sinds 2019 (65%).
- De waarschijnlijkheid van het stoppen van vitale processen laat ook fluctuaties zien. De hoogste percentages zijn te zien in najaar 2021 (32%) en najaar 2022 (34%) en bij de huidige meting in het najaar van 2024 (32%).

⁵ Cyberdreigingen, geopolitieke en militaire dreigingen, terrorisme, extremisme, het stoppen van vitale processen en spanningen tussen bevolkingsgroepen

2.3 Kennis risico's en dreigingen

Figuur 2.6 - Hoeveel kennis heb jij van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid? Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Inwoners hebben minste kennis van stralingsongevallen, en meeste van extreem weer

Inwoners van Nederland is per risico/dreiging gevraagd hoe zij hun kennis over het onderwerp inschatten; op een schaal van 1 tot 7. Figuur 2.6 laat het ingeschatte kennisniveau van inwoners zien, gesorteerd van de minste naar de meeste kennis.

De top-3 van onderwerpen waarvan men aangeeft er *helemaal niets* van af te weten (score 1) is achtereenvolgens:

1. Stralingsongevallen (24%);
2. Aardbevingen (20%);
3. Milieuramp/chemisch incident (18%).

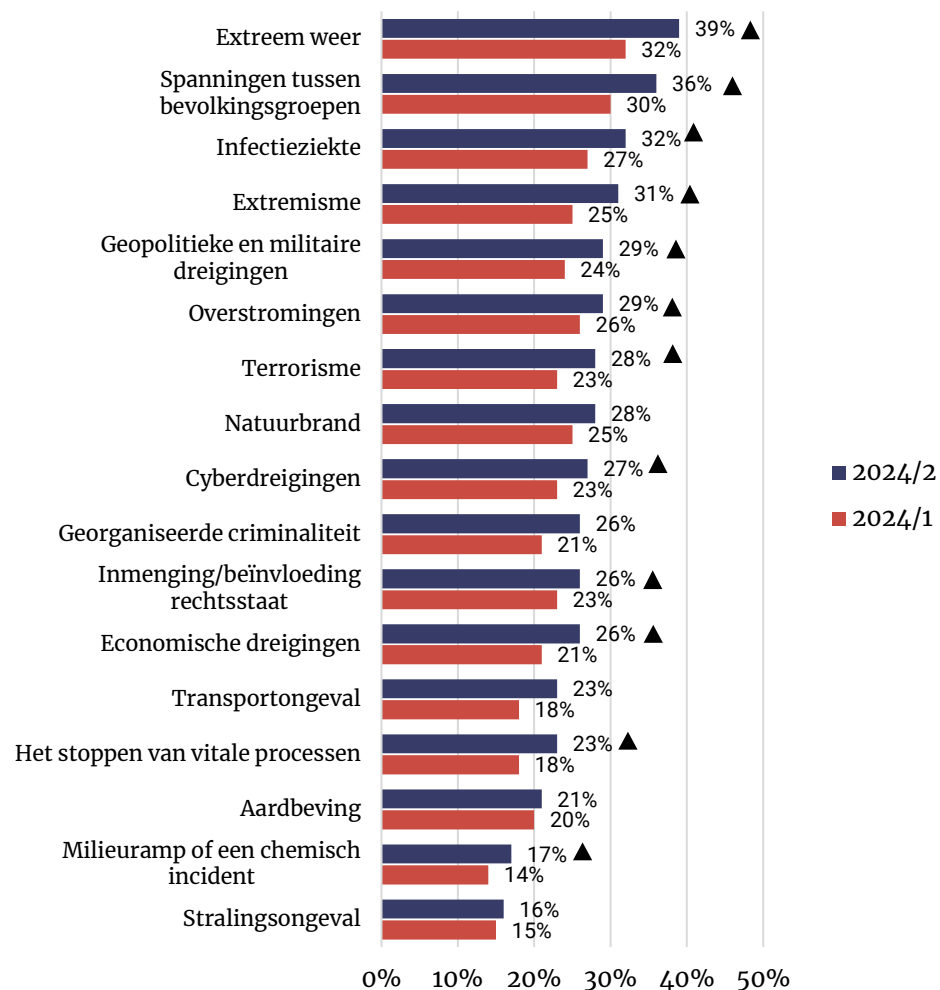
Inwoners die zich zorgen maken, schatten eigen kennis hoger in

Inwoners die zich zorgen maken over een gebeurtenis die een risico of dreiging kan vormen voor de nationale veiligheid, schatten over het algemeen hun kennisniveau van dat risico hoger in dan inwoners die zich hierover geen zorgen maken. Bijvoorbeeld: van de inwoners die zich zorgen maken om ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtstaat schat 37 procent hun kennisniveau hoog in (5-7). Van de inwoners die zich geen zorgen maken is dit 23 procent. Van degenen die aangeven zich zorgen te maken over terrorisme geeft 32 procent aan hier veel kennis over te hebben, terwijl dit bij degenen die zich hier geen zorgen over maken 24 procent is.

Toenames in kennis van gebeurtenissen

Figuur 2.7 – Kennis over gebeurtenissen (% 5, 6, 7: veel/volledige kennis)

Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Kennisniveau ten opzichte van de voorjaarsmeting 2024 gestegen

De top-3 waar inwoners de meeste kennis over hebben, komt overeen met het voorjaar van 2024. Wel is te zien dat in de top-3 het aandeel inwoners dat aangeeft veel of volledige kennis te hebben, significant is toegenomen in vergelijking met de vorige meting:

- Extreem weer (+7 procentpunt);
- Spanningen tussen bevolkingsgroepen (+6 procentpunt);
- Infectieziekte (+5 procentpunt).

Bij de andere gebeurtenissen, met uitzondering van aardbevingen, stralingsongeval en natuurbrand zijn ook significante stijgingen te zien in het kennisniveau.

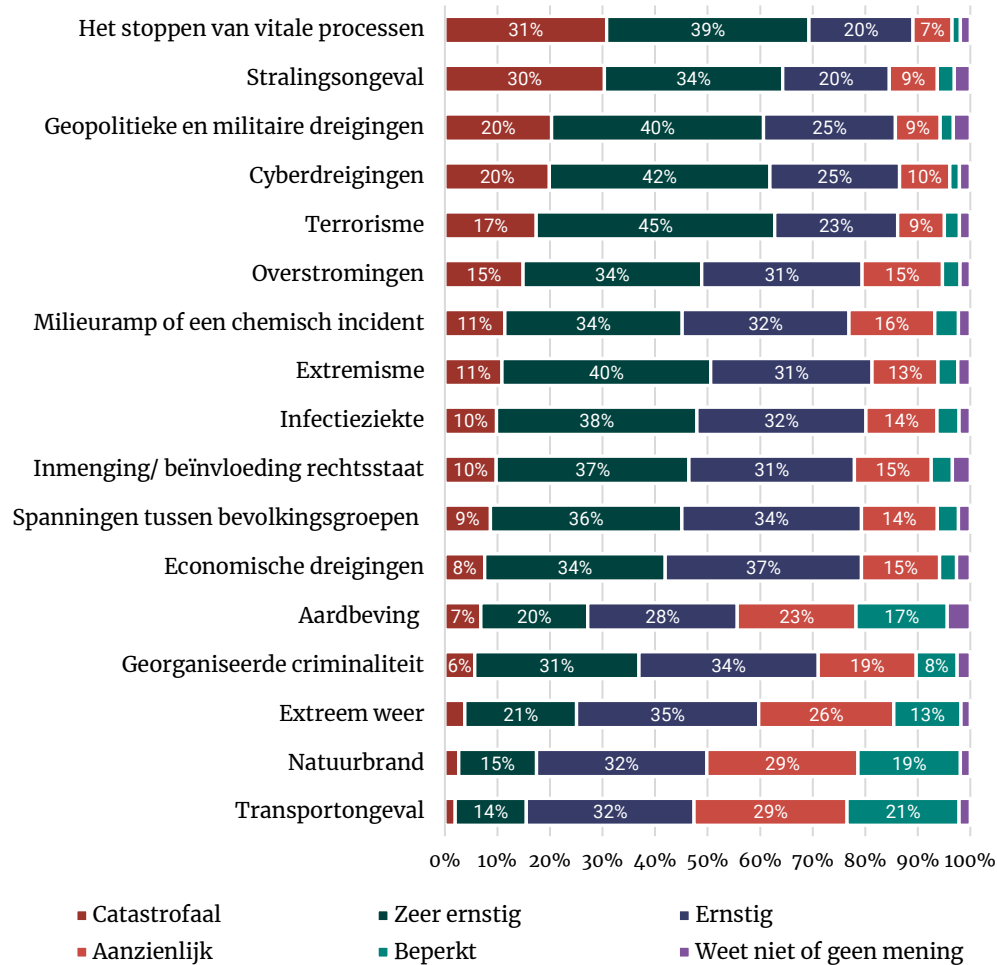
Voor overstromingen en extreem weer geldt dat in de najaarsmeting 2024 het percentage dat de eigen kennis hoog inschat, significant hoger ligt dan alle voorgaande metingen (sinds najaar 2022).

Voor infectieziekte, het stoppen van vitale processen, cyberdreigingen, spanningen tussen bevolkingsgroepen, terrorisme, extremisme en georganiseerde criminaliteit geldt dat het kennisniveau terug is op het niveau van de metingen van najaar 2022 (niet in het figuur).

2.4 Ernst gebeurtenissen

Figuur 2.8 - Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving? (gesorteerd op catastrofaal)

Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Stoppen van vitale processen en stralingsongeval meest ernstig voor de samenleving

Drie op de tien inwoners denken dat het stoppen van vitale processen (31%) en stralingsongevallen (30%) *catastrofaal* zouden zijn voor de samenleving. Daarnaast ziet een groot deel van de bevolking deze gebeurtenissen als zeer ernstig (39% en 34%).

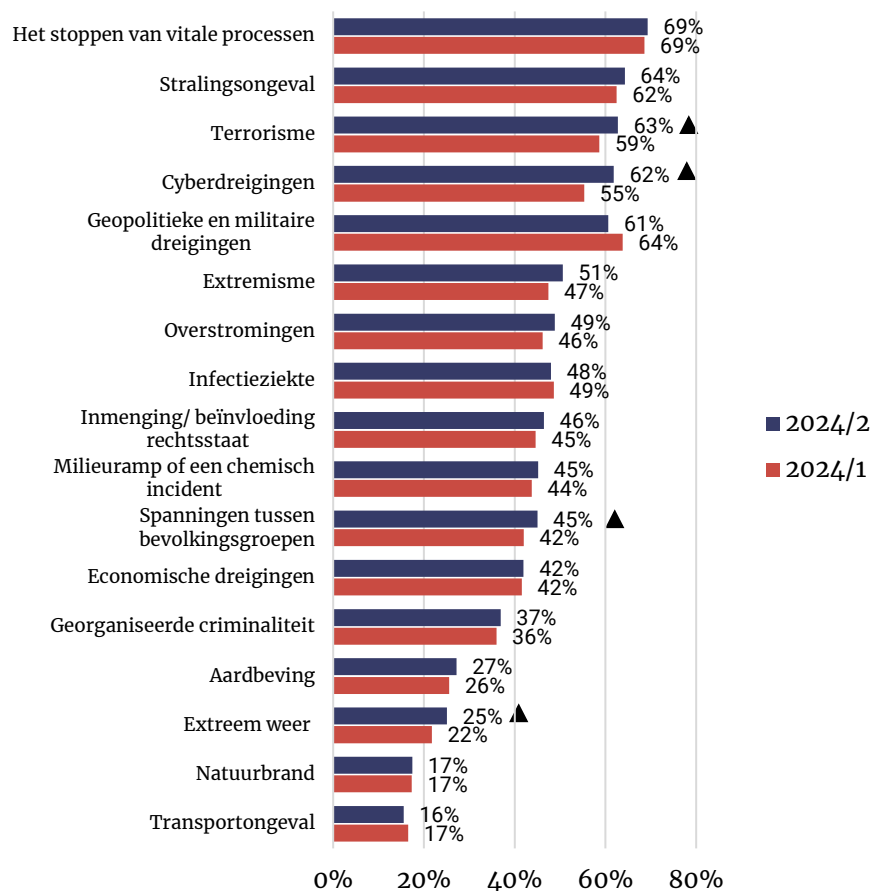
Geopolitieke en militaire dreigingen ziet één op de vijf inwoners als catastrofaal. Daarnaast zien vier op de tien deze gebeurtenis als zeer ernstig voor de Nederlandse samenleving.

Natuurbranden of een transportongeval zien inwoners als minst ernstig voor de Nederlandse samenleving. Ongeveer een vijfde denkt dat een transportongeval (21%) of een natuurbrand (19%) een beperkte invloed zal hebben op de Nederlandse samenleving.

Ontwikkeling ernst gebeurtenissen

Figuur 2.9 - Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving? (% zeer ernstig/catastrofaal)

Basis: alle inwoners van Nederland

Inschatting ernst van cyberdreigingen, spanningen tussen bevolkingsgroepen en terrorisme toegenomen

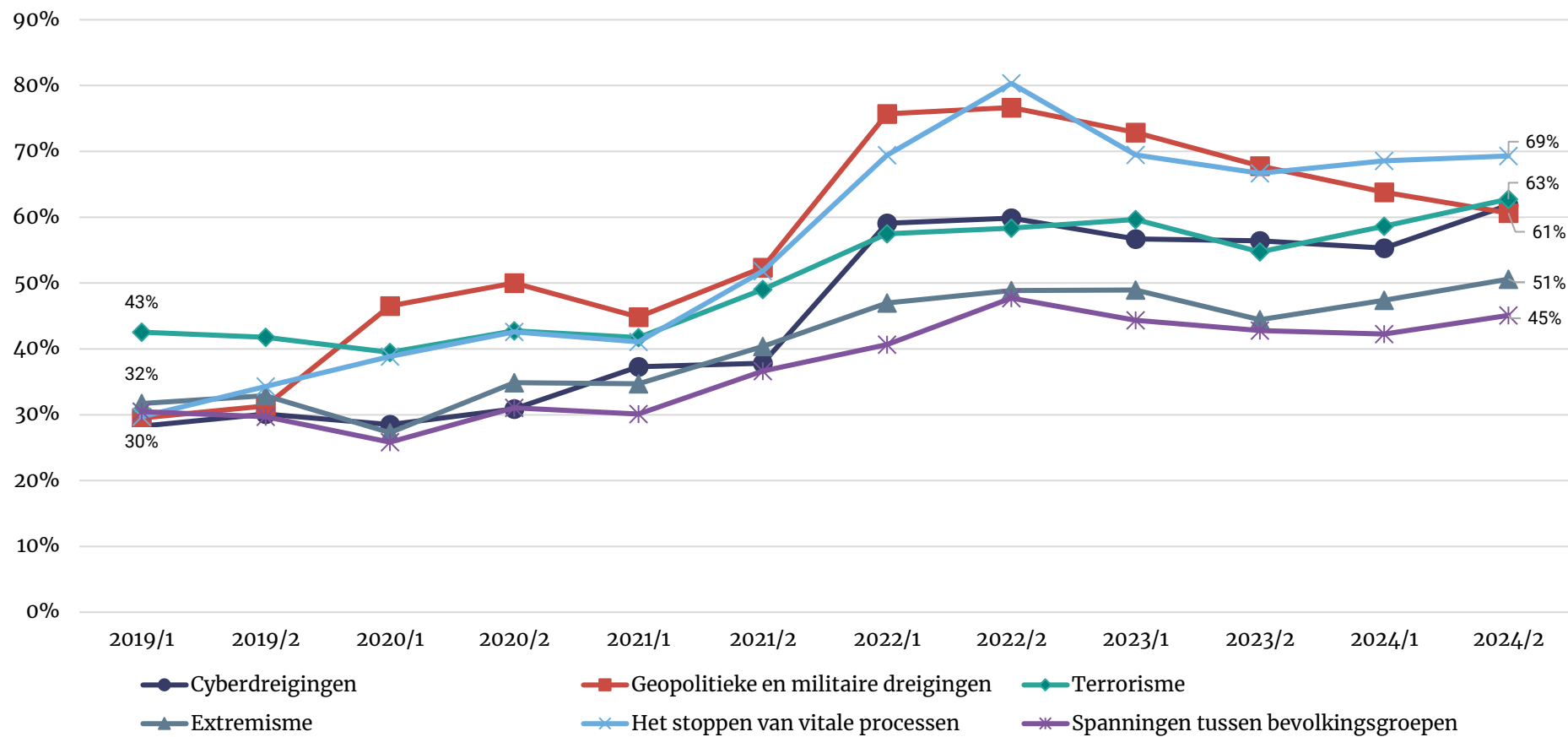
Het stoppen van vitale processen wordt nog steeds als de gebeurtenis met de meest ernstige gevolgen ingeschat (69% zeer ernstig/catastrofaal). Daarna volgen een stralingsongeval, terrorisme, cyberdreigingen en geopolitieke en militaire dreigingen (61%-64%).

Terrorisme en cyberdreigingen staan op de derde en vierde plek. Het percentage inwoners dat deze gebeurtenissen als zeer ernstig/catastrofaal ziet is voor beiden toegenomen ten opzichte van het voorjaar van 2024. Hetzelfde geldt voor de gevolgen van spanningen tussen bevolkingsgroepen en extreem weer.

Bij natuurbranden is sinds najaar 2021 een 'seizoenseffect' te zien: in het najaar schat een groter deel van de inwoners de gevolgen zeer ernstig/catastrofaal in dan in het voorjaar. Tussen de twee metingen van 2024 is dit seizoenseffect echter niet zichtbaar. Het seizoenseffect voor de gevolgen van extreem weer speelt wel in 2024 (stijging van 22% naar 25%).

Figuur 2.10 – Ernst gebeurtenissen over de tijd (% zeer ernstig/ catastrofaal)

Basis: alle inwoners van Nederland

Stoppen van vitale processen en geopolitieke en militaire dreigingen tonen de sterkste stijging in ingeschatte ernst

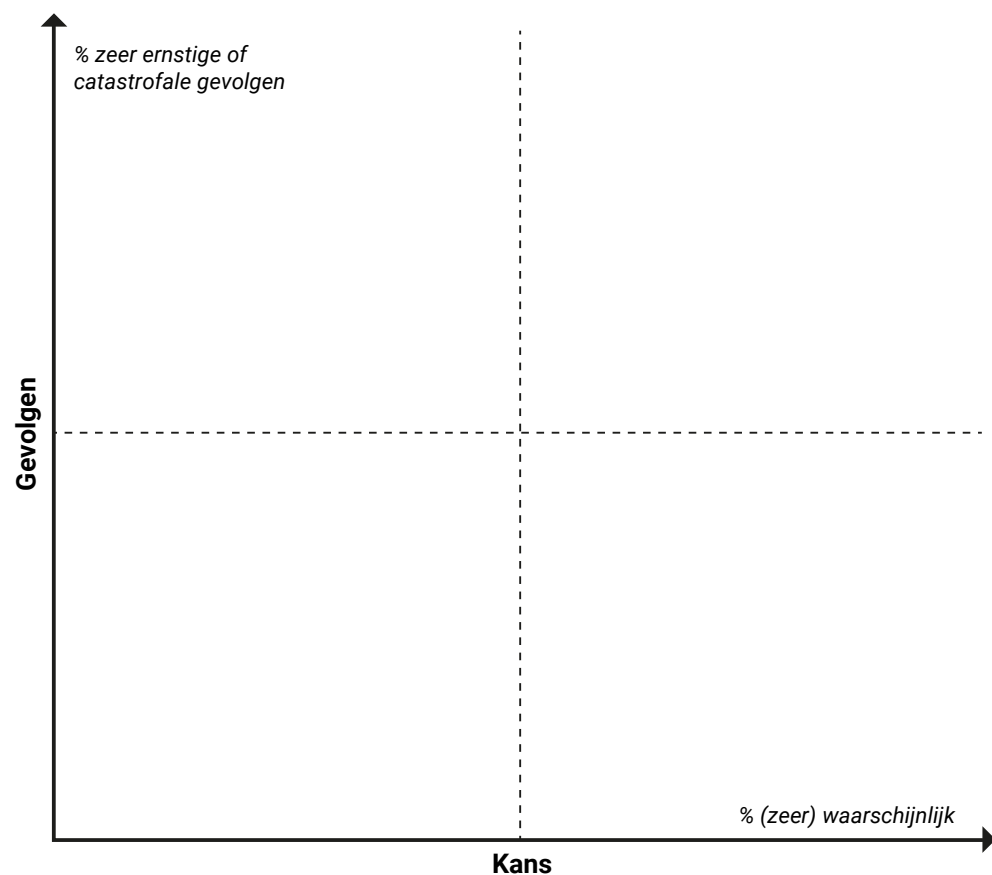
Figuur 2.10 laat de lange termijn trend zien van de ingeschatte ernst van een zestal gebeurtenissen (zeer ernstig/catastrofaal).

Bij alle zes de gebeurtenissen is de gepercipieerde ernst over de tijd toegenomen. De sterkste stijging is zichtbaar bij 'het stoppen van vitale processen' (van 30% naar 69%), met een piek van 80 procent in het najaar van 2022. Daarnaast is er ook een duidelijke stijging in de ingeschatte ernst van 'geopolitieke en militaire dreigingen'. De piek lag bij deze gebeurtenis ook in 2022 en neemt sindsdien weer af.

Bij terrorisme en cyberdreigingen is na een aanvankelijke stijging een stabilisatie te zien in voorjaar 2022-najaar 2023 om daarna in 2024 weer verder te stijgen.

Het percentage dat spanningen tussen bevolkingsgroepen als zeer ernstig/catastrofaal ziet, schommelde tussen 2019 en voorjaar 2021 tussen de 25 en 30 procent. In het najaar van 2021 steeg dit percentage naar 36 procent. In de daaropvolgende periode ervaarde rond de vier op de tien spanningen tussen bevolkingsgroepen als zeer ernstig/catastrofaal. In het najaar van 2022 schatte bijna de helft deze gebeurtenis als zeer ernstig/catastrofaal in (47%). Sindsdien is het percentage stabiel rond de 45 procent.

Matrix ingeschatte gevolgen en kans op gebeurtenissen

Klik hieronder voor het overzicht per meetmoment:

Klik hieronder voor het overzicht per gebeurtenis:

Leeswijzer matrix

De matrix zet de ingeschatte gevolgen (ernst) van de gevolgen van risico's/dreigingen af tegen de ingeschatte kans dat deze risico's/dreigingen zich voordoen. Deze matrix toont de uitkomsten voor de 17 gebeurtenissen sinds de meting van voorjaar 2022. Door op het meetmoment te klikken worden de uitkomsten van dat meetmoment zichtbaar. Elke gebeurtenis heeft zijn eigen kleur (zie legenda aan de rechterkant van de matrix), door op de gebeurtenis te klikken, worden de uitkomsten over de tijd per gebeurtenis zichtbaar.

Kwadrant links bovenin: inwoners schatten **de gevolgen** van deze gebeurtenissen ernstig in, maar **de kans** op deze gebeurtenissen **laag**.

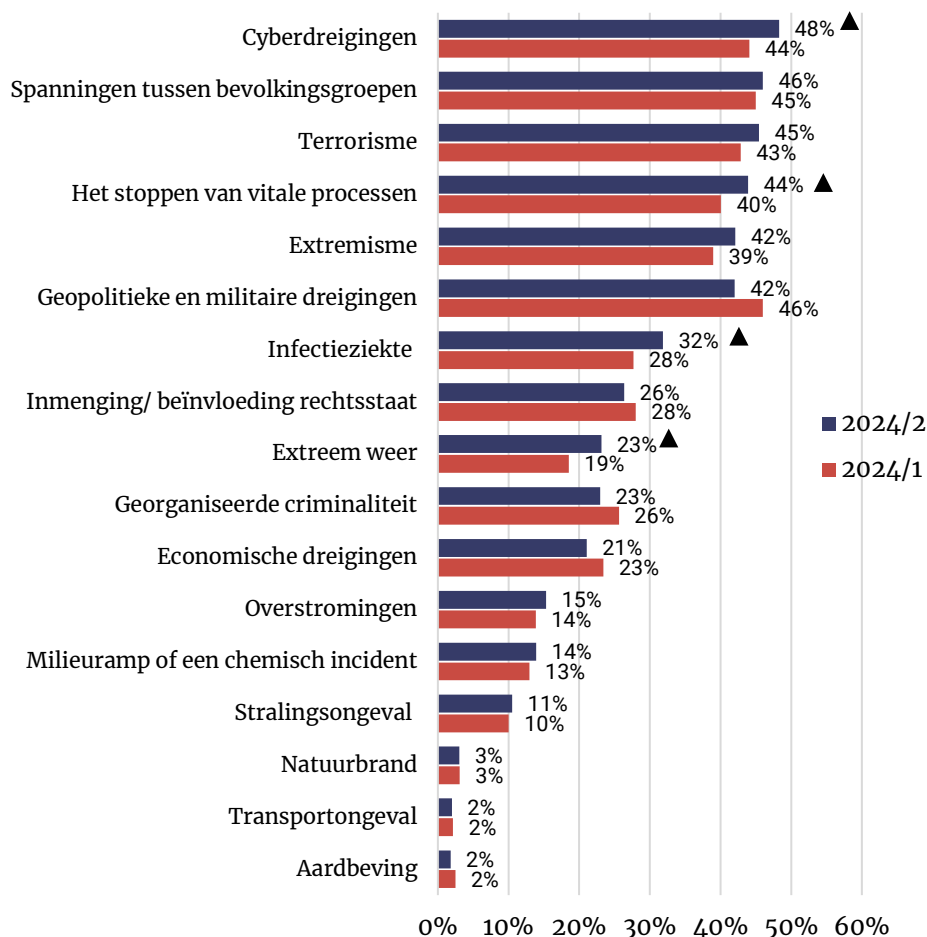
Kwadrant rechts bovenin: inwoners schatten **de gevolgen én de kans** op deze gebeurtenissen (**zeer**) **hoog** in.

Kwadrant links onderin: inwoners schatten **de gevolgen** van én **de kans** op deze gebeurtenissen (**zeer**) **laag** in.

Kwadrant rechts onderin: inwoners schatten hun **de gevolgen laag** in, maar **de kans** dat deze gebeurtenissen zich voordoen (**zeer**) **hoog**.

2.5 Zorgen over risico's en dreigingen

Figuur 2.11 - Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen om maakt. Basis: alle inwoners van Nederland

Meer inwoners maken zich zorgen om geopolitieke en militaire dreigingen

In het najaar van 2024 maken inwoners zich de meeste zorgen over cyberdreigingen (48%), spanningen tussen bevolkingsgroepen (46%) en terrorisme (45%). Van de top-3 gebeurtenissen is alleen de zorg over cyberdreigingen toegenomen ten opzichte van het voorjaar (+4 procentpunt).

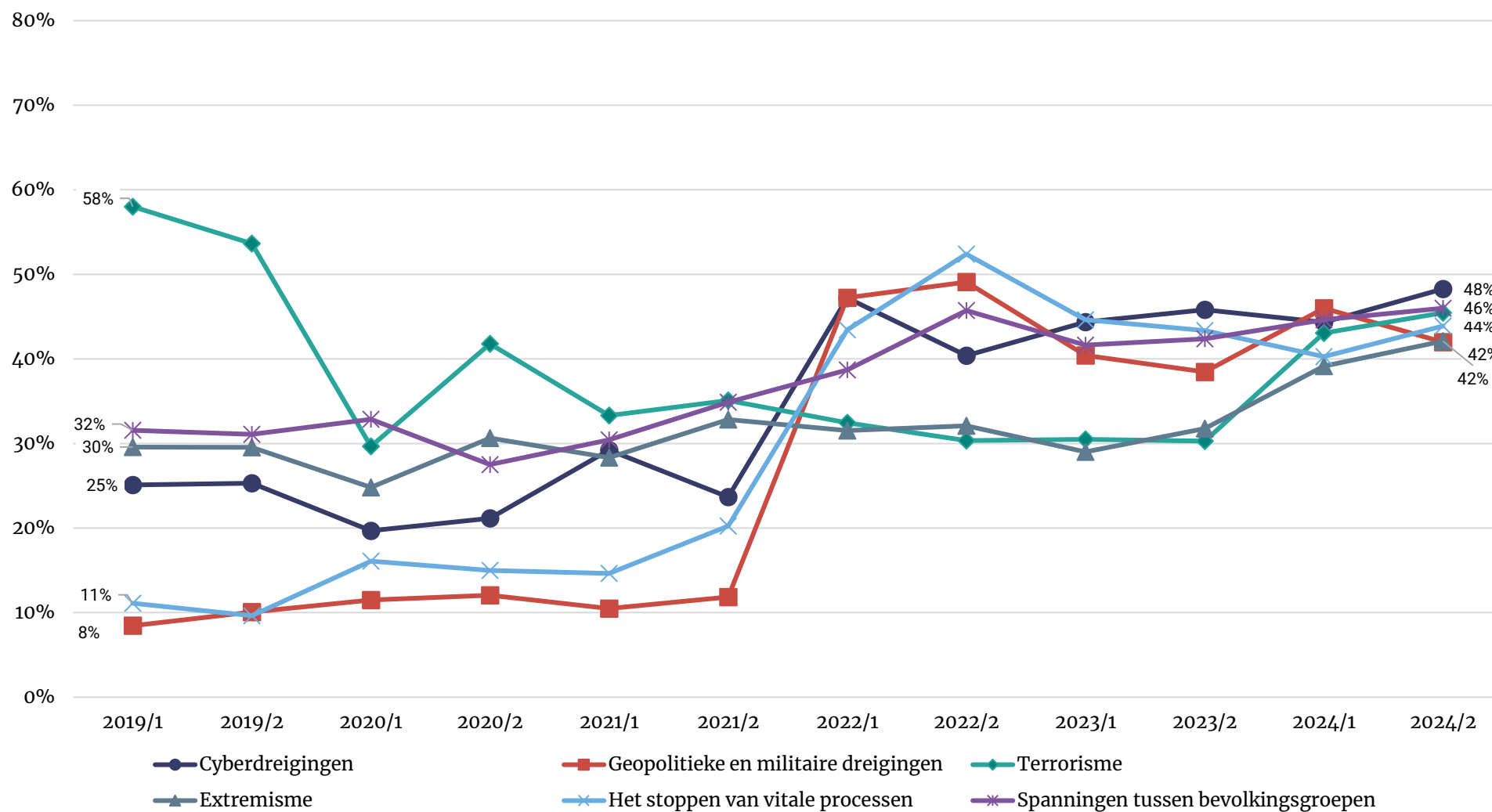
Daarnaast maakt een significant groter deel van de inwoners zich zorgen over:

- Stoppen van vitale processen (+4 procentpunt);
- Infectieziekten (+ 4 procentpunt);
- Extreem weer (+4 procentpunt).

Over de langere termijn is te zien dat het percentage dat zich zorgen maakte over infectieziekten dit najaar alsnog lager ligt dan in de metingen tussen voorjaar 2022 en najaar 2023 (coronajaren). Voor extreem weer geldt dat in de metingen van 2023 het percentage dat zich zorgen maakte significant hoger lag. De huidige meting is weer in lijn met de percentages van de metingen in 2022.

Voor cyberdreigingen, geopolitieke en militaire dreigingen en het stoppen van vitale processen is de lange termijn trend in Figuur 2.12 weergegeven.

Figuur 2.12 – Zorgen over risico's en dreigingen over de tijd

Zorgen om stoppen vitale processen en geopolitieke en militaire dreigingen het sterkst toegenomen

Figuur 2.12 laat voor zes geselecteerde gebeurtenissen zien hoe groot het percentage is dat zich zorgen maakt in de periode 2019 – 2024. Bij bijna alle getoonde gebeurtenissen is het percentage dat zich zorgen maakt gestegen in de afgelopen zes jaar, met uitzondering van terrorisme.

Bij zowel cyberdreigingen, geopolitieke en militaire dreigingen als het stoppen van vitale processen is het percentage dat zich hierover zorgen maakt het sterkst gestegen tussen de meting van najaar 2021 en voorjaar 2022. Een mogelijke verklaring hiervoor is de inval van Rusland in Oekraïne in februari 2022. Bij cyberdreigingen ligt het percentage dat zich hierover zorgen maakt significant hoger dan in de metingen van najaar 2022 – voorjaar 2024.

Bij zorgen om geopolitieke en militaire dreigingen is tussen de najaarsmeting 2023 en de voorjaarsmeting 2024 een stijging te zien. Het huidige percentage is momenteel weer rond het niveau van 2023.

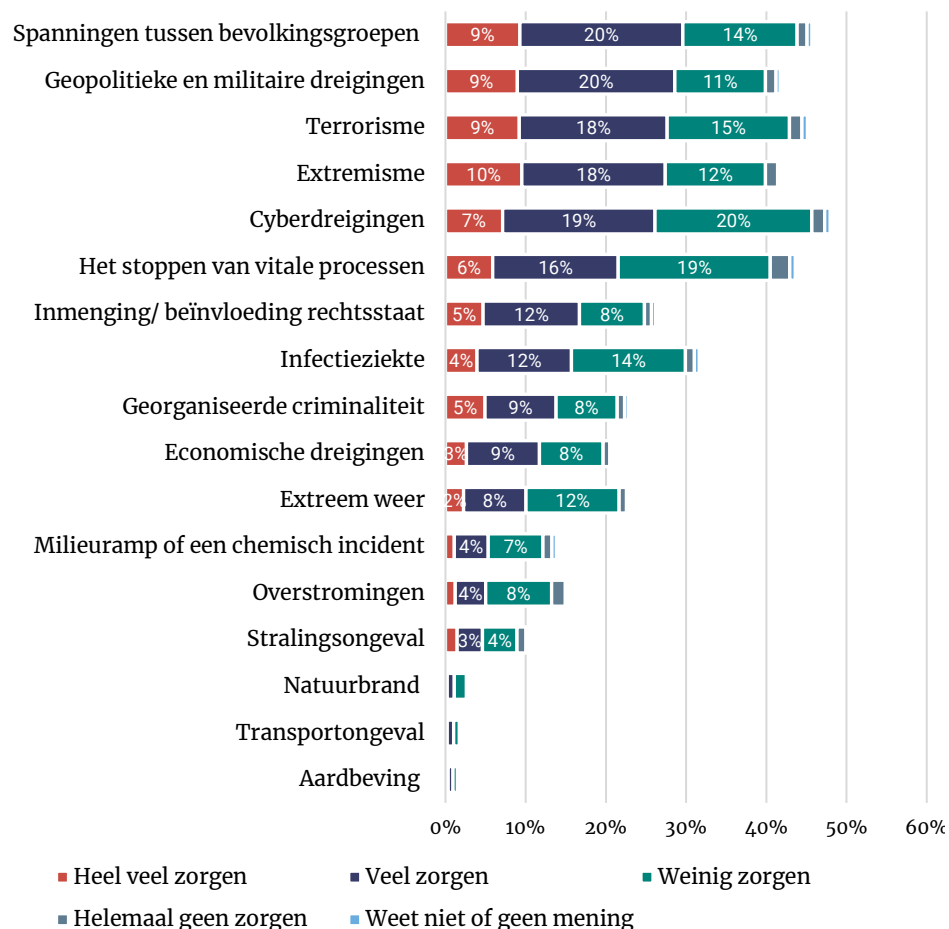
De zorgen over spanningen tussen bevolkingsgroepen vertoonde tussen het voorjaar van 2022 en het najaar van 2022 een toename (van 42% naar 50%). Na het najaar van 2022 blijft dit percentage stabiel en vanaf het najaar van 2023 is weer een lichte stijging te zien.

Het percentage dat zich zorgen maakt over terrorisme nam na 2019 sterk af, van 54 procent in het najaar van 2019 naar 30 procent in het voorjaar van 2020, waarna het een tijd lang stabiel bleef. Tussen

najaar 2023 en najaar 2024 is er weer een stijging in de zorgen om terrorisme (van 30 naar 45%). De zorgen om extremisme laten een vergelijkbaar beeld zien. Hier is het percentage dat zich zorgen maakt in het afgelopen jaar ook toegenomen, van 32 procent in de meting van najaar 2023 naar 42 procent in de meting van najaar 2024.

Zorgen over eigen veiligheid en die van naasten

Figuur 2.13 - Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen? Je krijgt hier de risico's en dreigingen te zien waar jij je de meeste zorgen over maakt (maximaal 5). Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Meeste zorgen om spanningen tussen bevolkingsgroepen en geopolitieke en militaire dreigingen maken als het gaat om eigen veiligheid en die van hun naasten

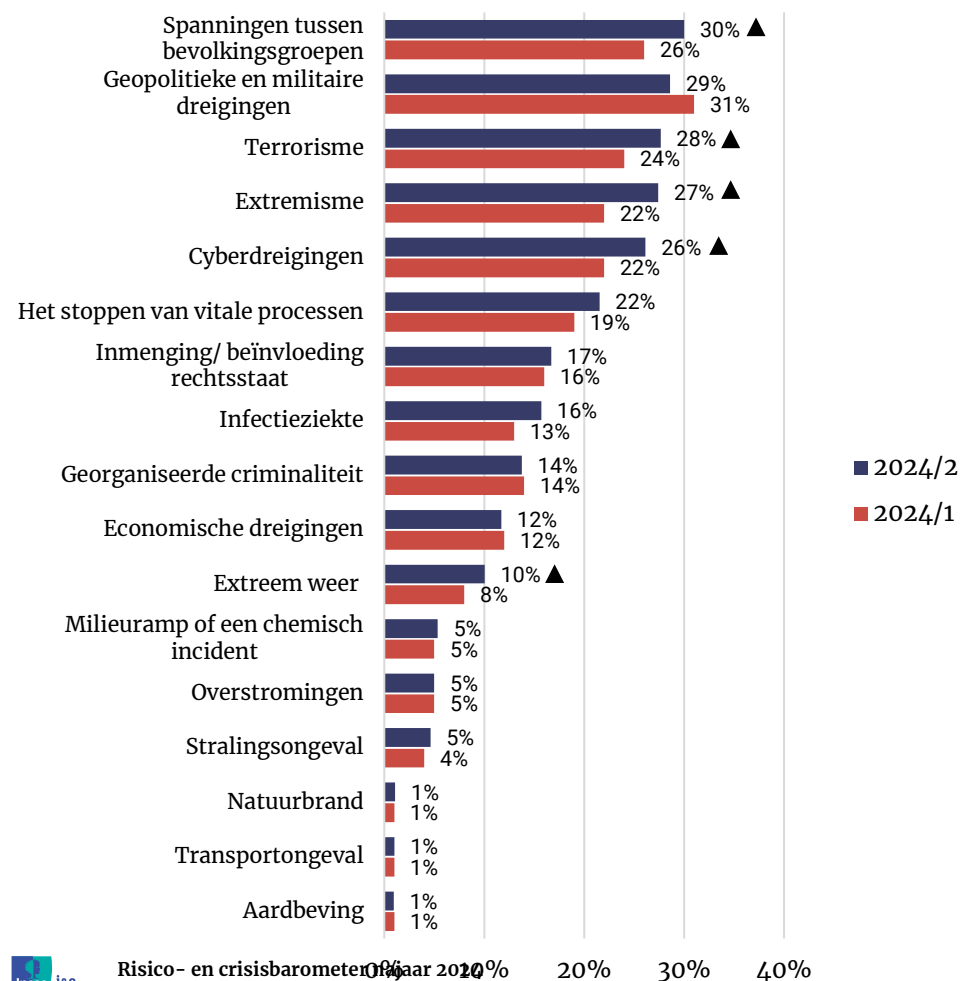
Figuur 2.13 geeft weer hoe groot het percentage van alle inwoners is dat zich zorgen maakt om de eigen veiligheid en die van hun vrienden en familie. Spanningen tussen bevolkingsgroepen en geopolitieke dreigingen staan bovenaan. Drie op de tien inwoners (29%) maken zich (heel) veel zorgen hierover voor hun eigen veiligheid en die van hun naasten. Een vrijwel even grote groep maakt zich zorgen over terrorisme en extremisme (28%).

Over natuurbranden, aardbevingen en transportongevallen zijn inwoners het minst bezorgd als het gaat om de eigen veiligheid en die van hun omgeving. Slechts één procent maakt zich hier (heel) veel zorgen over.

Zorgen om eigen veiligheid en die van naasten in vergelijking vorige meting

Figuur 2.14 - Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen? Je krijgt hier de risico's en dreigingen te zien waar jij je de meeste zorgen over maakt (% (heel) veel zorgen).

Basis: alle inwoners van Nederland

Meer zorgen om eigen veiligheid en die van naasten

Ten opzichte van het voorjaar maken meer inwoners zich zorgen over de vier van de vijf onderwerpen in de top-5, namelijk:

- spanningen tussen bevolkingsgroepen (+4 procentpunt);
- terrorisme (+4 procentpunt);
- extremisme (+5 procentpunt);
- cyberdreigingen (+4 procentpunt).

Daarnaast zijn er meer inwoners die zich zorgen maken over hun eigen veiligheid als het gaat over infectieziekten en extreem weer.

Het percentage dat zich (heel) veel zorgen maakt om spanningen tussen bevolkingsgroepen komt overeen met de meting uit najaar 2022. De tussenliggende metingen maakte een kwart zich hierover zorgen.

Het percentage dat zich (heel) veel zorgen maakt om de eigen veiligheid als het gaat om geopolitieke dreigingen is weer op het niveau van de meting van voorjaar 2023.

Het percentage dat zich zorgen maakt over terrorisme en extremisme maakt wel een duidelijk stijgende lijn door over de tijd, beide met ongeveer 10 procentpunt.

Het deel dat zich zorgen maakt om cyberdreigingen is in de huidige meting weer gelijk aan het percentage in najaar 2023.

2.6 Uitkomsten open antwoorden zorgen risico's en dreigingen

De open vraag 'Waarover maak je je zorgen, als je denkt aan risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?' is gesteld voorafgaand aan de lijst met gebeurtenissen die een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Respondenten konden maximaal vijf open antwoorden geven. Deze antwoorden zijn in geanalyseerd en gekwantificeerd met behulp van het programma Atlas.ti. De onderstaande woordenwolk geeft de woorden die voorkomen in de genoemde antwoorden weer. Hoe groter het woord, hoe vaker deze voorkomt in de open antwoorden⁶.

Figuur 2.15 - Wordenwolk antwoorden "Waarover maak je je zorgen, als je denkt aan risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?"

⁶ Stopwoorden, lidwoorden en werkwoorden zijn verwijderd uit de woordenwolk

Oorlog i.c.m. Rusland belangrijkste zorg

De termen 'oorlog' en 'Rusland', en in wat mindere mate 'Oekraïne' springen duidelijk uit de genoemde antwoorden. Inwoners die zich zorgen maken om oorlog maken zich met name zorgen om de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en het onzekere verloop hiervan. Men is bang voor een uitbreiding van deze oorlog naar de rest van Europa of zelfs Nederland. Sommige inwoners noemen niet specifiek de oorlog tussen Rusland en Oekraïne, maar de angst voor oorlog in Europa in algemene zin.

Israël en Gaza komen wel voor in de open antwoorden, maar worden minder vaak aan het woord 'oorlog' gelinkt. De woorden Israël en Gaza zijn dan ook in het klein terug te vinden in de woordenwolk.

Zorgen om immigratie en asiel

Zorgen om migratie komen ook regelmatig terug in de open antwoorden. Deze zorgen gaan met name om de hoeveelheid vluchtelingen, asielzoekers en immigranten die naar Nederland komen. In sommige antwoorden worden ook inhoudelijke redenen genoemd, waarom men zich zorgen maakt over de instroom. De genoemde problemen hebben onder andere te maken met huisvestingsproblemen en risico's op culturele botsingen. Ook maken sommigen zich zorgen dat er te veel personen worden binnengelaten die geen recht hebben op asiel en in Nederland voor onveilige en ongewenste situaties zorgen.

Daarnaast is er een groep inwoners die zich zorgen maakt over het asielbeleid. Deze personen zijn onder andere kritisch op de manier

hoe wordt omgegaan met vluchtelingen die geen recht hebben op asiel (uit een veilig land komen) en de situatie in AZC's.

Aanslagen en terrorisme

In de open antwoorden komt de angst voor aanslagen ook naar voren. Deze bevinding lijkt in lijn met de toenemende zorgen met betrekking tot terrorisme als het gaat om de eigen veiligheid. De meeste inwoners noemen aanslagen in algemene zin, dat deze steeds meer voorkomen. Sommige inwoners leggen een link met terroristische aanslagen, of islamitische aanslagen of aanslagen door asielzoekers.

Maatschappelijke spanningen in samenleving en de rol van de regering

Naast internationale en externe bedreigingen voor de nationale veiligheid, komen ook veel antwoorden voorbij die zich richten op maatschappelijke spanningen in de Nederlandse samenleving. Deze zorgen uiteten zich met name in zorgen over polarisatie. Sommige respondenten noemen expliciet de rol van de politiek en de overheid hierin.

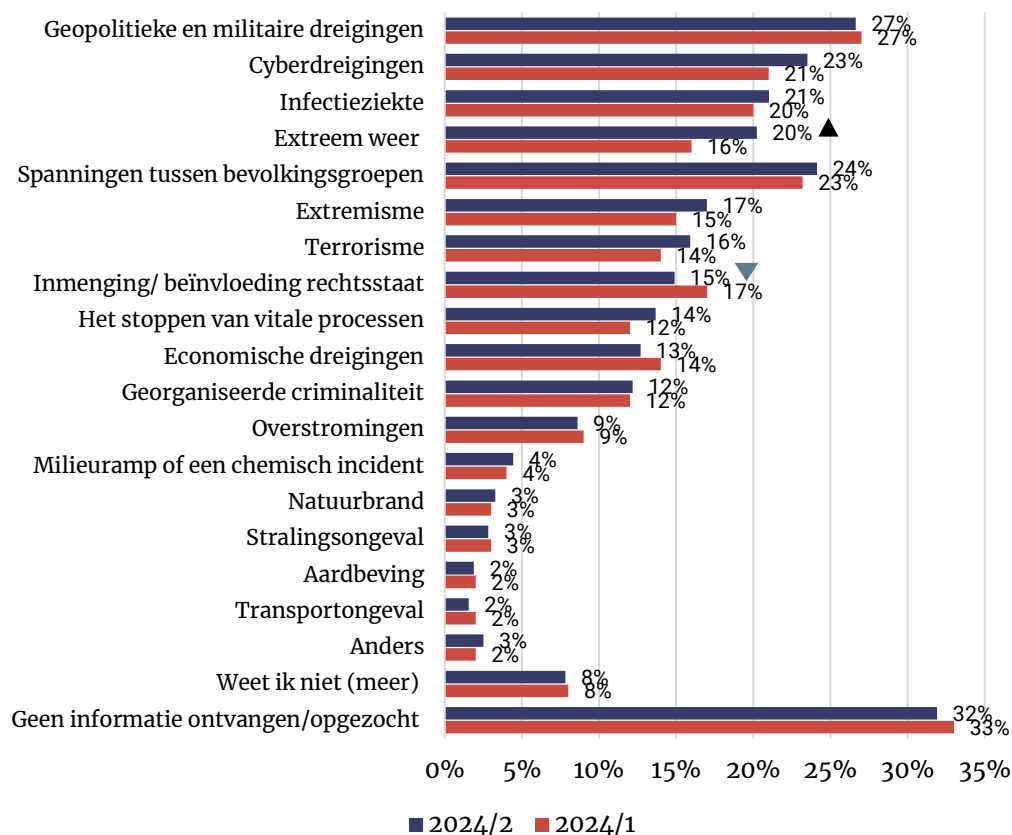
3. Voorbereiding op en handelen bij risico's

3 Voorbereiding op handelen bij risico's

3.1 Opzoeken of ontvangen van informatie over risico's en dreigingen

Figuur 3.1 - Heb je in het afgelopen jaar over deze risico's en dreigingen informatie ontvangen of opgezocht?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

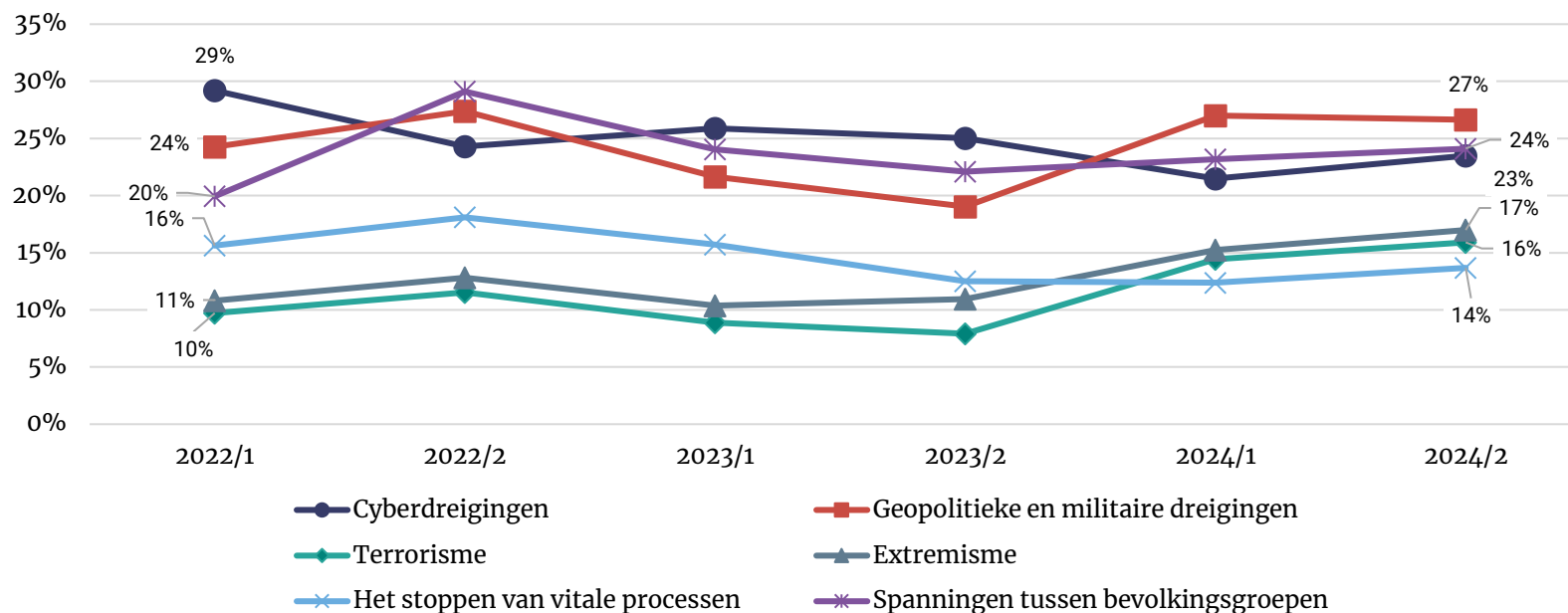
Meer informatie opgezocht of ontvangen over geopolitieke en militaire dreigingen en extreem weer

In totaal hebben bijna zeven van de tien inwoners (68%) informatie opgezocht of ontvangen over minimaal één van de zeventien gebeurtenissen. Het deel van de inwoners dat *geen* informatie opzoekt of ontving is ongeveer gelijk gebleven aan de vorige meting in voorjaar 2024 (32% t.o.v. 33%). In de voorgaande twee metingen liet dit aandeel een toename zien.

Inwoners hebben het afgelopen jaar relatief gezien de meeste informatie opgezocht of ontvangen over geopolitieke en militaire dreigingen. Ruim een kwart van de inwoners (27%) zocht naar informatie hierover of kreeg informatie. Een iets kleiner aandeel zocht of kreeg informatie over cyberdreigingen (23%), ruim een vijfde over infectieziekten (21%).

In vergelijking met de vorige meting ontving of zocht een groter deel van de inwoners informatie over extreem weer (+ 4 procentpunt). Een iets kleiner, maar wel significant deel van de inwoners zocht informatie over ongewenste inmenging of beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat (-2 procentpunt).

Figuur 3.2 – Informatie opzoeken over de tijd

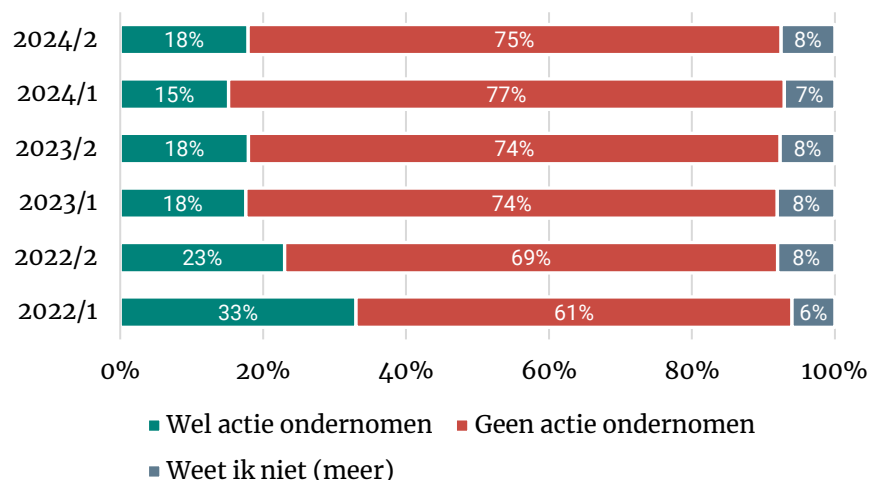
Informatie zoekgedrag over geopolitieke en militaire dreigingen toegenomen na eerdere lange daling

Figuur 3.2 laat de lange termijn trend zien van het percentage inwoners dat over een zestal van gebeurtenissen informatie opzoekt. Hieruit blijkt dat het percentage inwoners dat informatie over cyberdreigingen opzoekt is afgenomen over de gehele periode van voorjaar 2022 tot najaar 2024 met 6 procentpunt. Een dergelijke ‘opleving’ in het informatie zoekgedrag is bij terrorisme en extremisme zichtbaar vanaf najaar 2023.

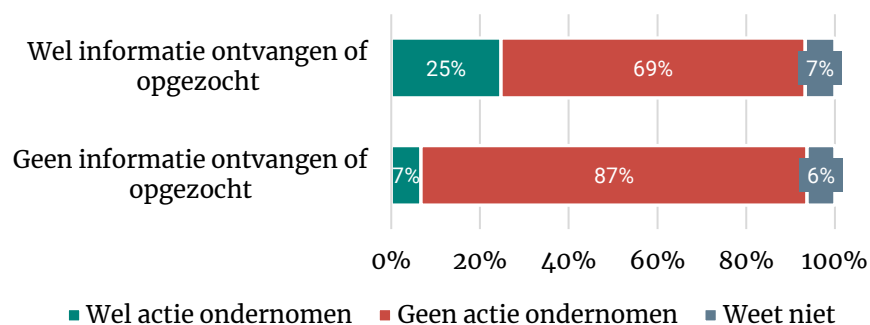
Bij terrorisme, extremisme en spanningen tussen bevolkingsgroepen is het aandeel inwoners dat informatie opzoekt over deze gebeurtenissen over de gehele periode toegenomen. Het informatie zoekgedrag over spanningen tussen bevolkingsgroepen is sinds de meting van voorjaar 2023 wel ongeveer stabiel. De ontwikkeling van alle zes de gebeurtenissen laat zien dat de meeste dalingen zichtbaar zijn tussen de najaarsmeting 2022 en de voorjaarsmeting 2023.

3.2 Wel of geen actie ondernomen

Figuur 3.3 – Heb je actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen? Basis: alle inwoners van Nederland

Figuur 3.4 – Ontvangen of opzoeken van informatie afgezet tegen wel of geen actie ondernomen. Basis: alle inwoners van Nederland (n = 2.242)

Percentage dat geen actie onderneemt sinds 2023 stabiel

In het najaar van 2024 geeft driekwart (75%) van de inwoners aan dat ze *geen* actie ondernomen hebben om beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen (Figuur 3.3). Bijna een vijfde (18%) ondernam *wel* actie. Het aandeel dat *geen* actie onderneemt, was tot de voorjaarsmeting van 2024 aan het stijgen (van 61 procent in het voorjaar van 2022 naar 77 procent twee jaar later). Dit aandeel is in de huidige meting echter stabiel gebleven ten opzichte van voorjaar 2024 en ligt weer op het niveau van 2023. Andersom nam het percentage dat *wel* actie ondernam af tussen 2022 en 2023.

Inwoners die informatie hebben opgezocht of ontvangen ondernemen vaker actie

Figuur 3.4 toont de volgende uitkomsten: inwoners die informatie hebben opgezocht op ontvangen, ondernemen vaker actie dan inwoners voor wie dit niet geldt. Van de inwoners die informatie hebben opgezocht of ontvangen, heeft een kwart actie ondernomen. Van de inwoners die *geen* informatie zochten, ging 7 procent over tot actie.

Inwoners konden door middel van een open vraag aangeven welke actie zij ondernamen. Een deel heeft noodvoorraden aangelegd (zoals voedsel, water en medicatie) of heeft andere noodvoorwerpen in huis gehaald (zoals een radio, zaklamp of aggregaat). Daarnaast geven meerdere inwoners aan dat zij zichzelf beschermen tegen digitale dreigingen, bijvoorbeeld met een firewall, VPN of tweestaps authenticatie. Andere inwoners zeggen zich te beschermen tegen infectieziekten, bijvoorbeeld middels inentingen of het dragen van beschermingsmiddelen zoals mondkapjes. Ook komen zuiniger leven en besparen veel voorbij in de open antwoorden. Tenslotte zijn

er nog inwoners die aangeven dat ze zich inlezen over allerlei onderwerpen om zich zo te beschermen tegen risico's en bedreigingen. Thema's die genoemd worden zijn strategieën om met desinformatie om te gaan, informatie over eigen noodstroomvoorzieningen en de website van het Rode Kruis.

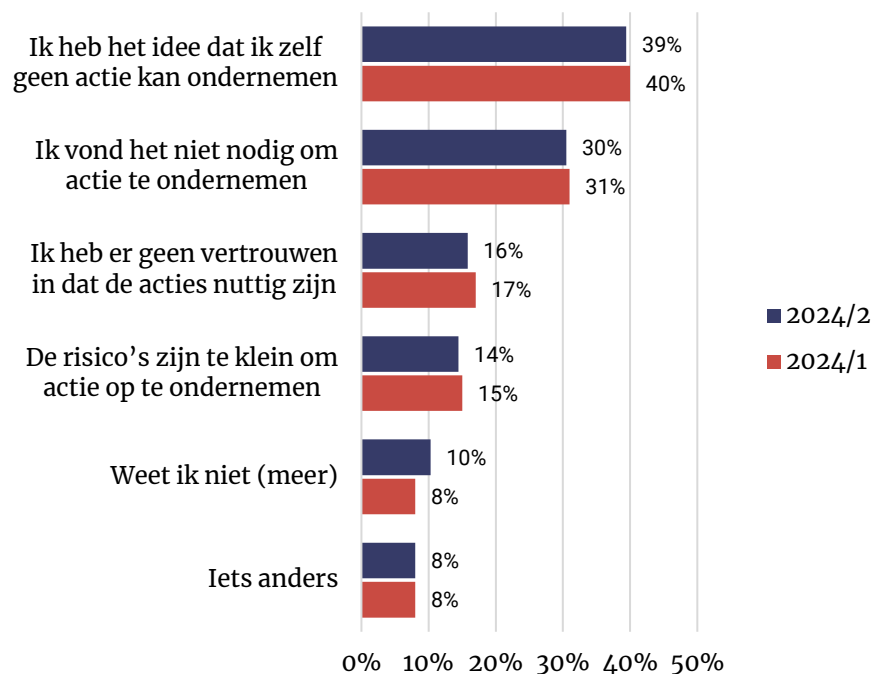
Enkele quotes ter illustratie:

- *“Gegoogeld naar een noodpakket voor thuis zodat we ons in ieder geval kunnen redden qua water, zaklamp, en dergelijke.”*
- *“Ik heb een noodpakket met voedsel, water, EHBO artikelen, contant geld en batterijen en kaarsen aangelegd.”*
- *“Pass word manager gebruik uitgebreid en meer 2 factor authenticatie ingesteld.”*
- *“Ik ben alerter op cyberbedreigingen en heb in de eigen ICT veiligheid geïnvesteerd.”*
- *“‘Preppen’, het voorbereiden op eventuele catastrofale gebeurtenissen. En op de hoogte blijven van wat er speelt in Holland en daarbuiten.”*
- *“Ik heb een opwindbare radio gekocht en waterflessen ingeslagen. Ik heb me verder ingelezen over schuilkelders in Nederland en wat je moet doen bij een kernramp.”*
- *“Maatregelen om de economische spanningen, zoals hoge inflatie, het hoofd te bieden: thermostaat op 17, van AH naar de Lidl.”*
- *“Prikken, booster, boxen in plaats van hand geven, handen wassen, niet vliegen.”*
- *“Mondmaskers en andere infectieziekten preventiemaatregelen gebruikt en op orde gehouden.”*
- *“Ik heb waterzuiveringstabletten gekocht en nagedacht over at ik zal doen als de elektriciteit uitvalt voor langere tijd.”*

3.3 Waarom geen actie ondernemen

Figuur 3.5 - Waarom heb je geen actie ondernomen?

Basis: inwoners van Nederland die geen actie hebben ondernomen (n = 3.836)

Idee zelf geen actie te *kunnen* ondernemen belangrijkste reden om niets te doen

Driekwart van de inwoners heeft *geen* actie ondernomen om beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen. Aan deze groep is gevraagd waarom zij geen actie ondernamen in het afgelopen jaar.

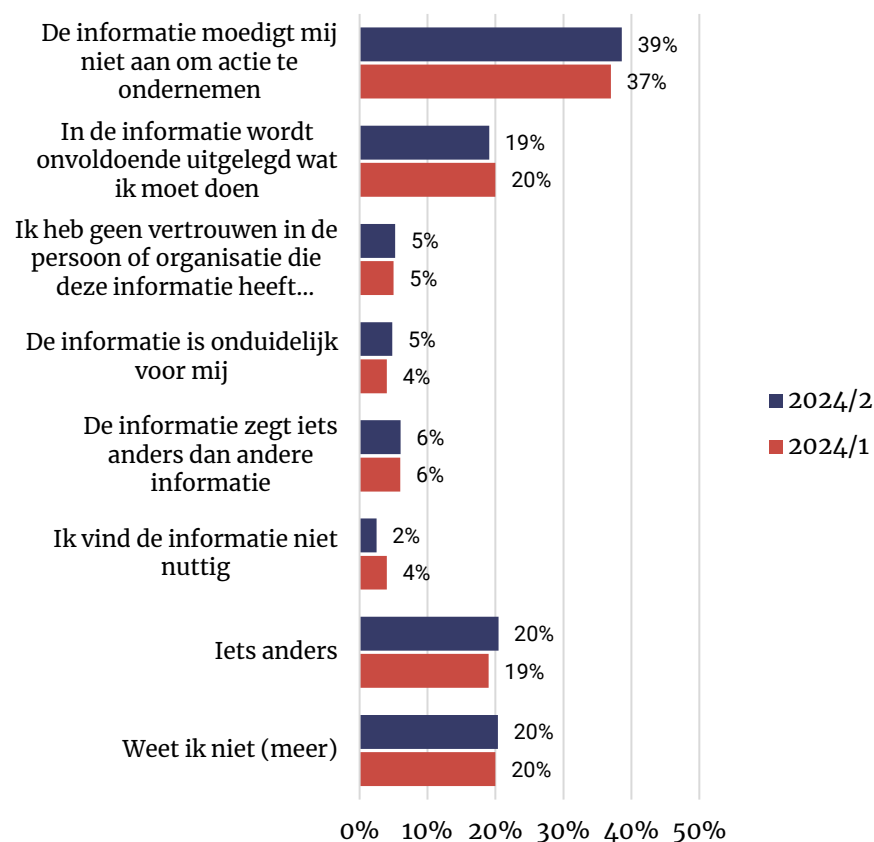
De belangrijkste reden om niets te doen is dat men het idee heeft zelf geen actie te *kunnen* ondernemen (39%). Drie op de tien vonden het niet nodig om actie te ondernemen (30%). Eén op de zes (16%) heeft er geen vertrouwen in dat acties nuttig zijn en een ongeveer even groot deel (14%) vindt dat de risico's te klein zijn om actie te ondernemen.

Ten opzichte van de vorige meting zijn er geen significante ontwikkelingen. Op de langere termijn is wel de ontwikkeling te zien dat het percentage dat het idee heeft dat ze zelf geen actie kunnen ondernemen afneemt. In de metingen van 2022 gaf nog ruim de helft dit aan. In 2023 nam dit af naar 47 en 45 procent.

3.4 Wel informatie opgezocht of ontvangen, maar geen actie ondernomen

Figuur 3.6 - Waarom heb je wel informatie opgezocht of ontvangen, maar geen actie ondernomen?

Basis: inwoners van Nederland die wel informatie hebben opgezocht of ontvangen maar geen actie hebben ondernomen (n = 2.454)

Informatie moedigt volgens ongeveer vier op de tien niet aan om actie te ondernemen

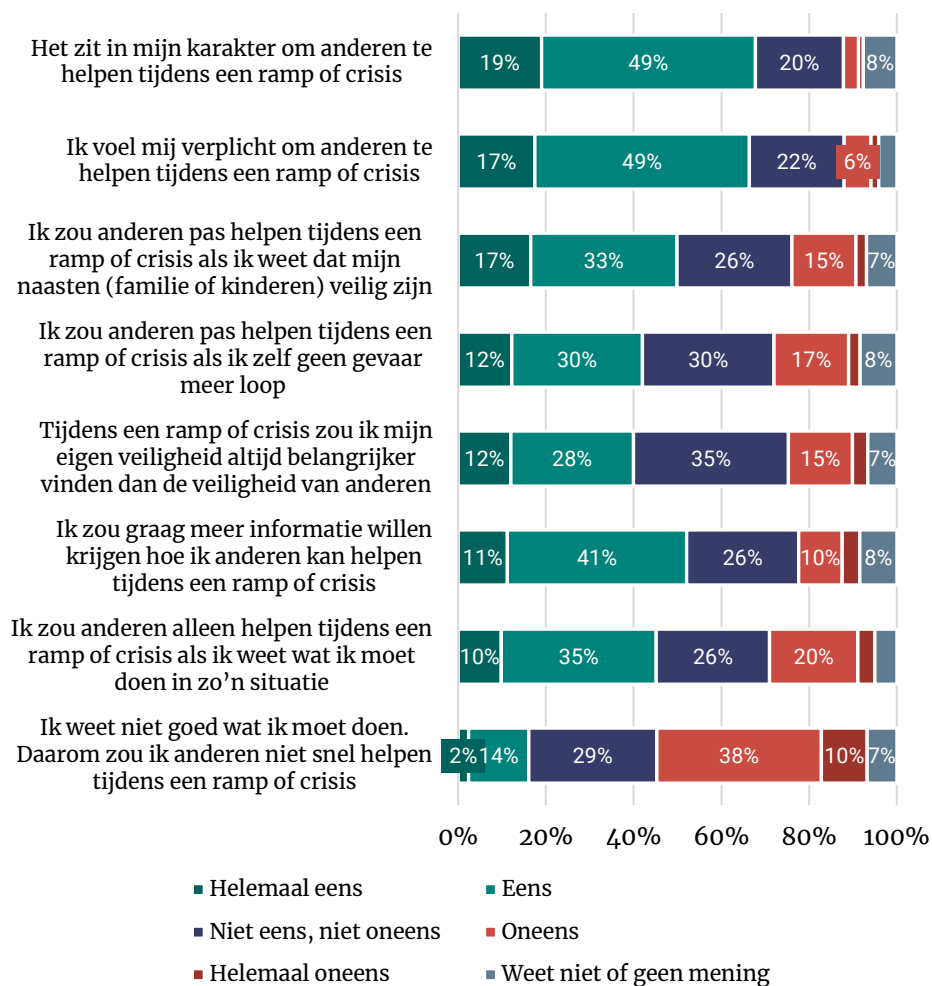
Zeven op de tien inwoners (69%) hebben *wel* informatie ontvangen, maar *geen* actie ondernomen (Figuur 3.4). Het grootste deel, namelijk bijna vier op de tien (39%), geeft hiervoor als reden dat de informatie hen niet aanmoedigt om actie te ondernemen. Iets minder dan een vijfde vindt dat er in de informatie onvoldoende uitgelegd wordt wat ze moeten doen (19%).

Argumenten die een beperktere rol spelen om geen actie te ondernemen zijn: de tegenstrijdigheid van informatie (5%), een gebrek aan vertrouwen in de verzender van de informatie (5%), onduidelijkheid van de informatie (5%) of het idee dat de informatie niet nuttig is (2%).

In de redenen om geen actie te ondernemen terwijl er wel informatie is ontvangen, hebben er geen significante ontwikkelingen plaatsgevonden in vergelijking met het voorjaar van 2024. Op de langere termijn zijn ook nauwelijks ontwikkelingen te zien.

3.5 Anderen helpen bij een ramp of crisis

Figuur 3.7 - In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Ruime meerderheid inwoners vindt dat het in hun karakter zit om anderen te helpen

Bijna zeven op de tien inwoners geven aan dat het in hun karakter zit om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis (68%), een vergelijkbaar deel zegt zich verplicht te voelen om anderen te helpen (66%).

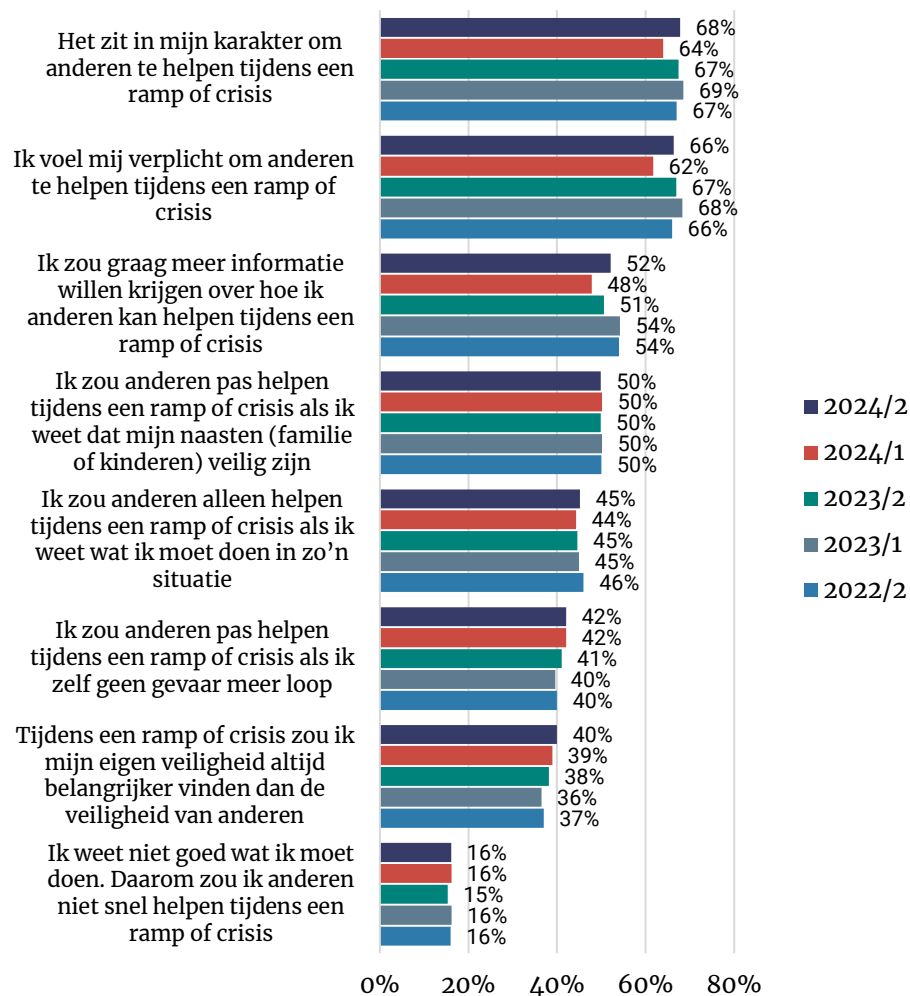
De helft van de inwoners zou anderen pas helpen als ze weten dat hun *naasten* veilig zijn (50%). Dat ze anderen pas zouden helpen tijdens een ramp of crisis als ze *zelf* geen gevaar meer lopen, is voor ongeveer vier op de tien inwoners (42%) aan de orde. Een vergelijkbaar aandeel geeft aan dat ze hun eigen veiligheid altijd belangrijker vinden dan de veiligheid van anderen.

Circa één op de zes weet niet goed wat hij of zij moet doen en zou daarom anderen niet snel helpen tijdens een ramp of crisis (16%). Bijna de helft van de inwoners (48%) geeft echter aan dat ze het (helemaal) *oneens* zijn met deze stelling.

Anderen helpen in vergelijking tot voorgaande metingen

Figuur 3.8 – In hoeverre ben eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: alle inwoners van Nederland (% (helemaal) mee eens)

Stijging van inwoners die meer informatie willen over hoe ze anderen kunnen helpen

Wanneer we kijken naar de ontwikkelingen ten opzichte van de voorgaande meting, dan zien we een stijging op de belangrijkste reden om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis. Meer inwoners dan in het voorjaar van 2024 geven aan dat het in hun karakter zit om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis (van 64% naar 68%). Ook voelt een groter deel zich verplicht om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis (van 62% naar 66%). Het aandeel dat het met deze stellingen (helemaal) eens is, ligt hierdoor weer op het niveau van de voorgaande metingen.

Tenslotte wil, in vergelijking met de vorige meting, wil een significant grotere groep inwoners meer informatie over hoe ze anderen kunnen helpen tijdens een ramp of crisis (van 48% naar 52%). Het percentage op deze stelling komt hiermee ook weer overeen met de metingen vóór voorjaar 2024.

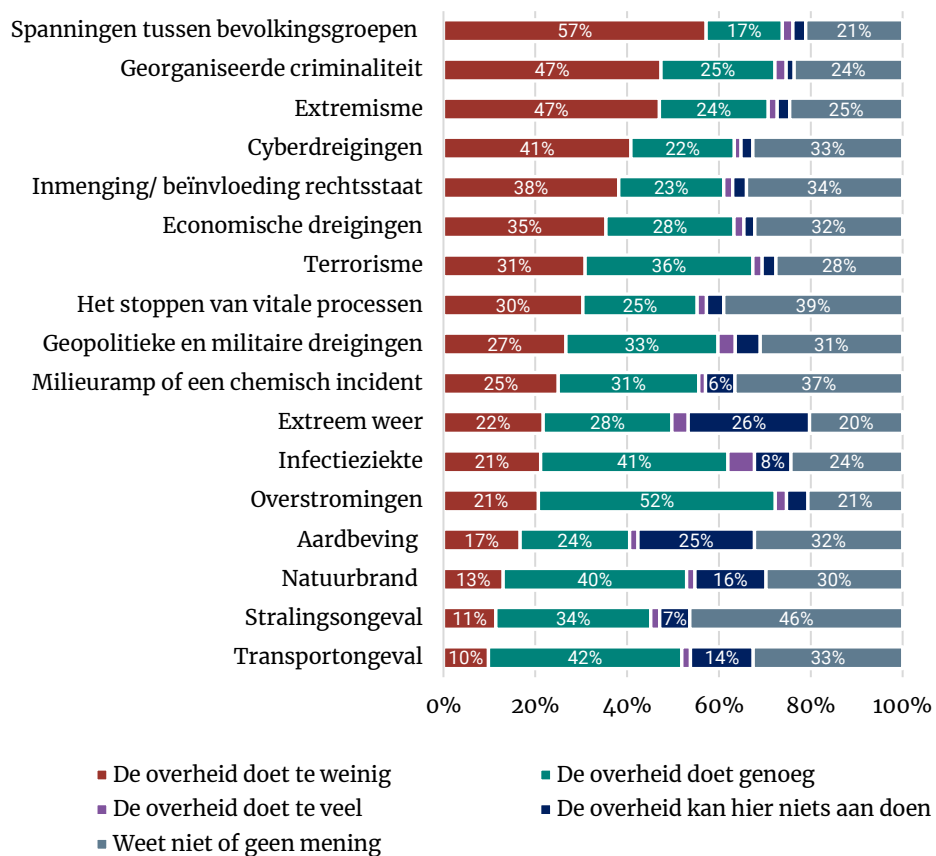
4. Rol overheid

4 Rol overheid

4.1 Beoordeling inspanning overheid

Figuur 4.1 – In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=5.111)

Meer dan de helft vindt dat overheid te weinig doet om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen

De dreiging waar de overheid volgens de grootste groep inwoners te weinig aan doet, is spanningen tussen bevolkingsgroepen (57%). Ook voor de onderwerpen georganiseerde criminaliteit en extremisme geldt dat bijna de helft (beide 47%) van mening is dat de overheid er te weinig aan doet om dit te voorkomen.

Iets meer dan vier op de tien inwoners (41%) vinden dat de Nederlandse overheid te weinig doet aan het voorkomen van cyberdreigingen. Iets minder dan vier op de tien (38%) vinden dat de overheid te weinig doet aan de ongewenste inmenging of beïnvloeding van de democratische rechtsstaat.

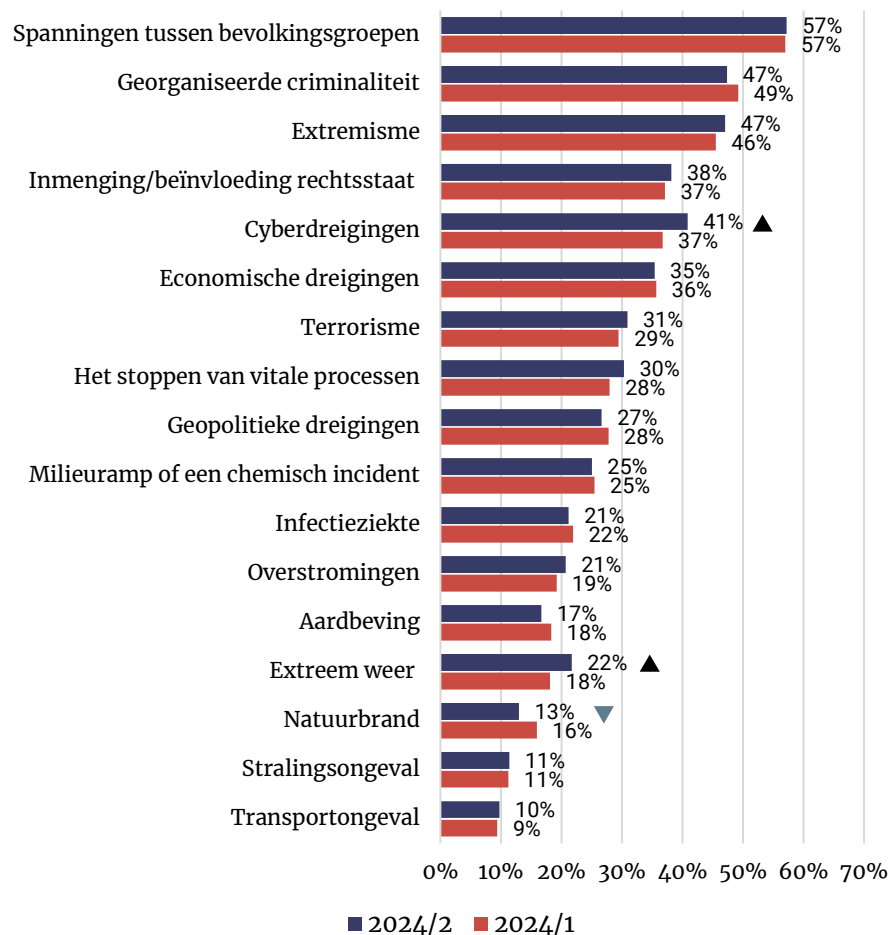
Als het gaat om extreem weer en aardbevingen denkt een kwart dat de overheid hier niets aan kan doen (26% en 25%). Dit percentage ligt hoger dan bij de andere gebeurtenissen.

Een vrij groot deel van de inwoners vindt het lastig in te schatten of de overheid voldoende doet om bepaalde risico's en dreigingen te voorkomen. Dit blijkt uit de relatief hoge percentages 'weet niet of geen mening'. Inwoners vinden het voornamelijk lastig om in te schatten of de overheid voldoende doet in het voorkomen van stralingsongevallen (46% 'weet niet') en het stoppen van vitale processen (39% 'weet niet').

Ontwikkeling beoordeling overheid

Figuur 4.2 - In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? (% overheid doet te weinig)

Basis: alle inwoners van Nederland

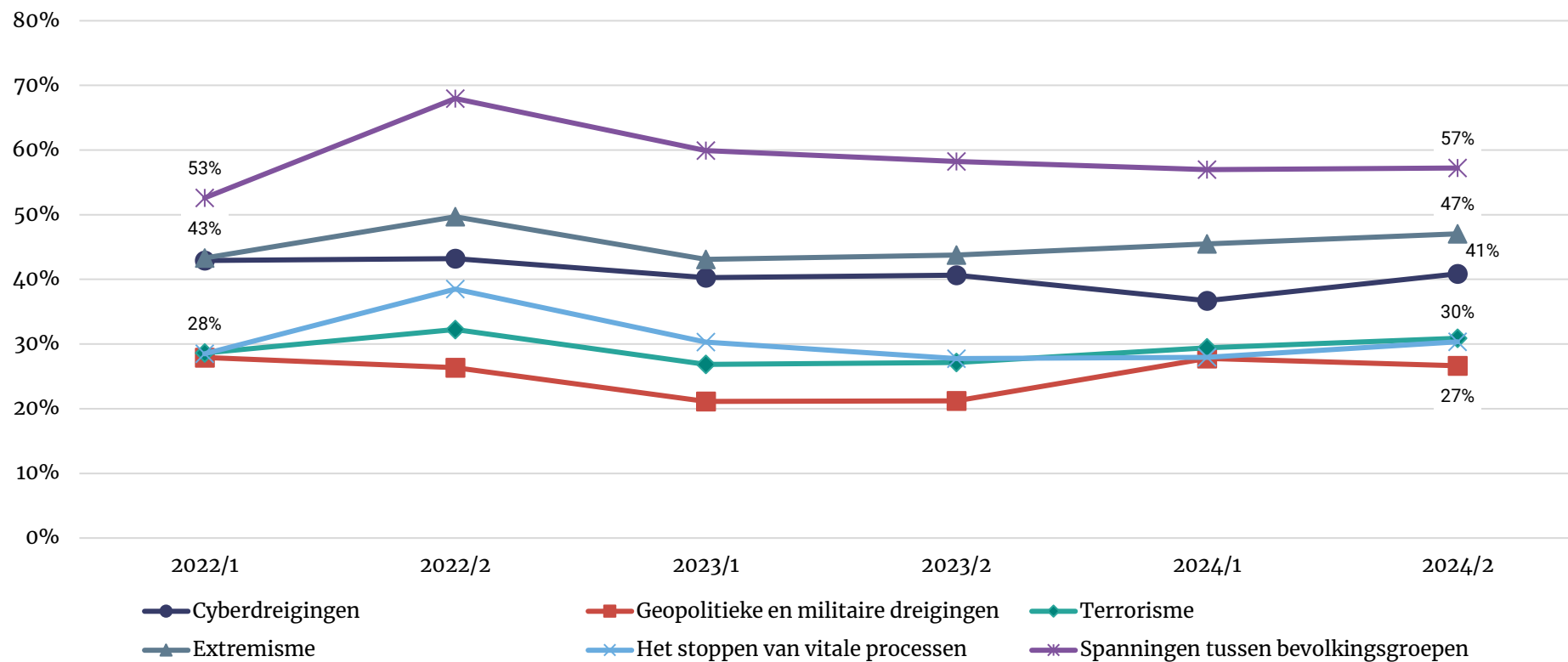
Meer inwoners vinden dat de overheid te weinig doet om extreem weer en cyberdreigingen te voorkomen

Er zijn, ten opzichte van de voorjaarsmeting van 2024 weinig significante verschillen. Er is alleen een afname te zien in het percentage inwoners dat van mening is dat de overheid te weinig doet op het gebied van natuurbranden (van 16% naar 13%). Deze 13 procent ligt ook significant lager dan de voorgaande metingen (sinds voorjaar 2022), toen schommelde het percentage tussen de 19 en 16 procent. De reden voor deze afname is dat het percentage 'weet niet/geen mening' in de huidige meting significant hoger ligt dan in de voorgaande metingen. De uitkomsten op de andere antwoordcategorieën blijven stabiel over de tijd.

Het aandeel inwoners dat vindt dat de overheid te weinig doet om extreem weer en cyberdreigingen te voorkomen is toegenomen, beide met 4 procentpunt.

Op de langere termijn is te zien dat een kwart vindt dat de overheid te weinig doet om extreem weer te voorkomen. Deze percentages liggen significant hoger dan de meting van voorjaar 2024 én de huidige meting. Bij cyberdreigingen blijkt dat het percentage dat vindt dat de overheid te weinig doet weer op het niveau is van de metingen vóór voorjaar 2024. Dit is ook terug te zien in Figuur 4.3.

Figuur 4.3 – Beoordeling inspanningen overheid tijdsreeks (% overheid doet te weinig)*

*In de voorjaarsmeting van 2022 is de stelling ‘de overheid kan hier niets aan doen’ toegevoegd. Hierdoor kunnen alleen de uitkomsten vanaf deze meting worden weergegeven.

Toenames zichtbaar in percentage inwoners dat vindt dat de overheid te weinig doet

Figuur 4.3 laat zien wat de ontwikkelingen zijn voor een zestal gebeurtenissen als het gaat om de beoordeling van de overheid (percentage de overheid doet te weinig). De ontwikkeling van extremisme, het stoppen van vitale processen, terrorisme en spanningen tussen bevolkingsgroepen laat een vergelijkbaar beeld zien. Voor al deze gebeurtenissen was er sprake van een piek in de meting van najaar 2022 in het percentage inwoners dat vond dat de overheid hier te weinig aan doet. Waarna het percentage in de meting van het voorjaar 2023 weer duidelijk daalde. Bij extremismisme en terrorisme is het percentage dat vindt dat de overheid hier te weinig aan doet weer toegenomen, waardoor de huidige percentages significant hoger liggen dan in de meting van voorjaar 2023.

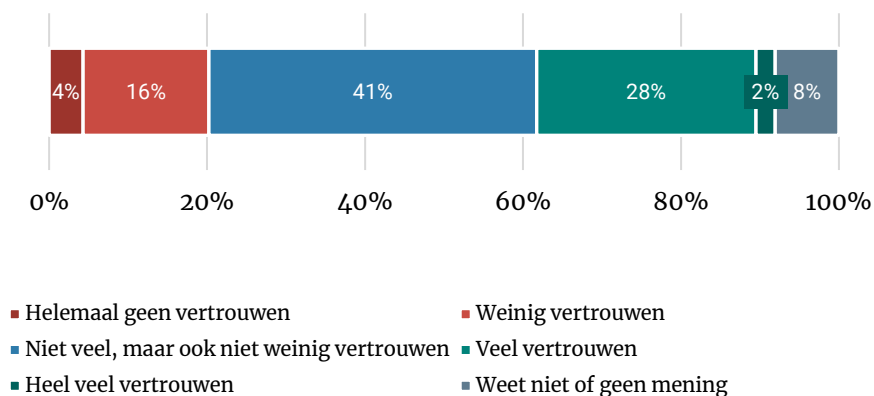
Bij het stoppen van vitale processen is deze stijging niet duidelijk zichtbaar, tussen de najaarsmeting 2023 en de najaarsmeting 2024 is er wel een licht significante stijging van 28 naar 30 procent.

Bij spanningen tussen bevolkingsgroepen is vanaf de meting van voorjaar 2023 het beeld relatief stabiel.

4.2 Vertrouwen informatievoorziening

Figuur 4.4 – Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis?

Basis: alle inwoners van Nederland (n = 5.111)

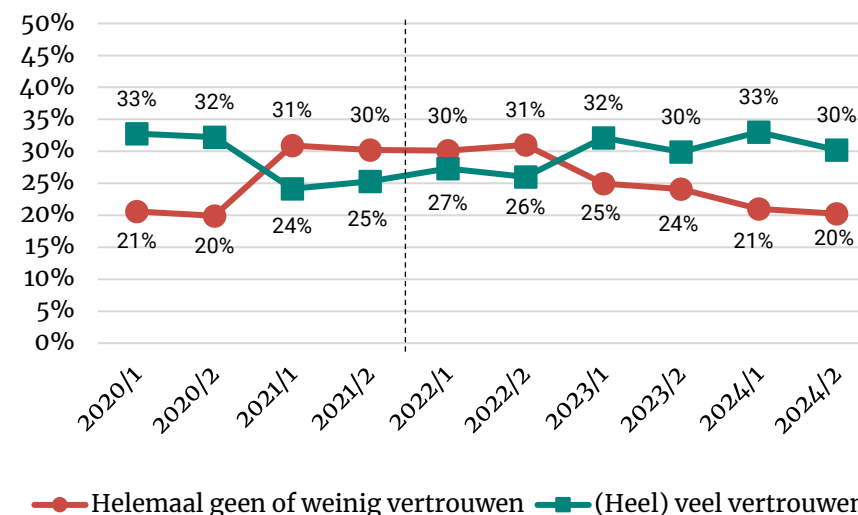

Drie op de tien vertrouwen in informatievoorziening van de overheid

Ongeveer drie van de tien inwoners (28%) geven aan vertrouwen te hebben in de informatievoorziening van de overheid als er zich een ramp of crisis voordoet, een klein deel (2%) heeft *heel veel* vertrouwen. Een op de vijf inwoners (20%) heeft weinig of helemaal geen vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid.

Figuur 4.5 – Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (meerjarentrend)

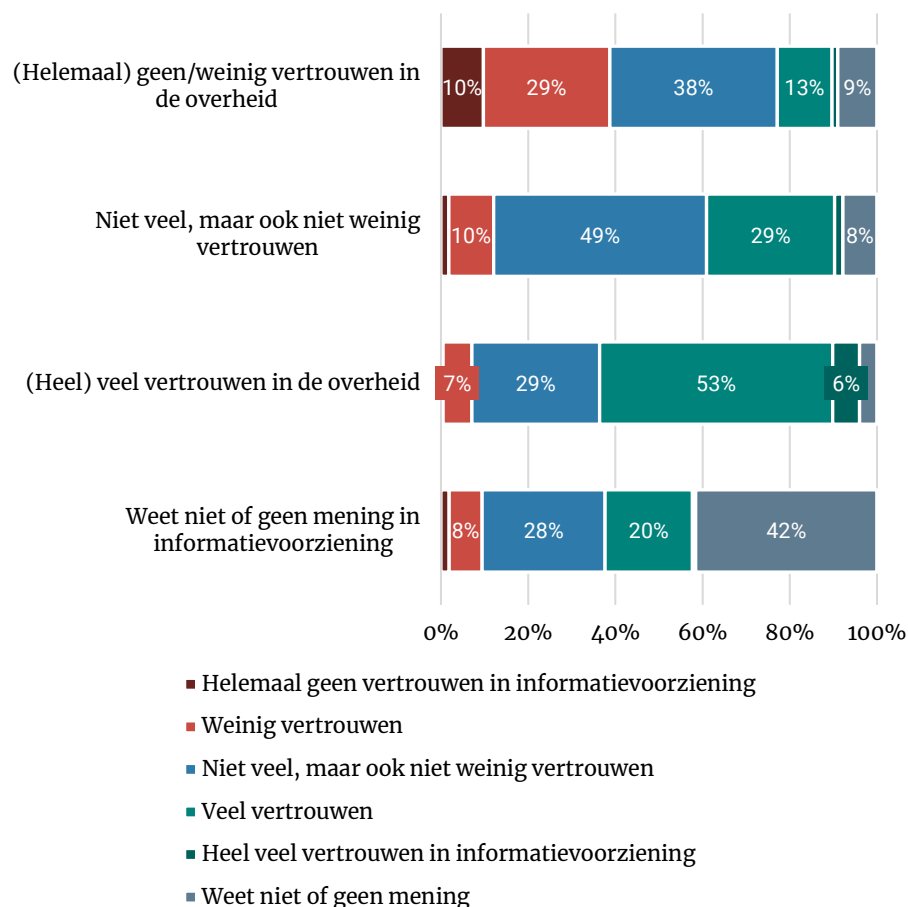
Basis: alle inwoners van Nederland

Vertrouwen informatievoorziening overheid in voorjaar 2023 toegenomen

Ten opzichte van de vorige meting is het percentage dat helemaal geen of weinig vertrouwen heeft, als het percentage dat (veel) vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid stabiel gebleven. Het vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid is tussen de najaarsmeting 2022 en de voorjaarsmeting 2023 toegenomen. Dit percentage schommelt sinds die tijd rond de 30 procent. Andersom is er een dalende lijn te zien tussen najaar 2022 en voorjaar 2023 in het percentage dat *geen of weinig* vertrouwen heeft.

Figuur 4.6 – Vertrouwen in de overheid afgezet tegen vertrouwen in informatievoorziening overheid bij ramp of crisis

Vertrouwen van inwoners in de overheid hangt samen met vertrouwen in informatievoorziening van de overheid bij een ramp

In paragraaf 2.1 is gerapporteerd over het vertrouwen in de overheid in het algemeen. Hieruit bleek dat 18 procent (heel) veel vertrouwen heeft.

Figuur 4.6 is het vertrouwen in de overheid in het algemeen afgezet tegen het vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis. Van de inwoners die veel of heel veel vertrouwen hebben in de overheid in het algemeen, hebben bijna zes op de tien (59%) ook (heel) veel vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid in het geval er zich een crisis of ramp voordoet. Andersom geldt dat inwoners die (helemaal) geen tot weinig vertrouwen hebben in de overheid, ook weinig vertrouwen hebben in de informatie die de overheid verspreidt in het geval van een ramp of een crisis (39%).

Bijlagen

Bijlage A Overzicht barometers

Meting		Doorlooptijd	Respons	Uitvoerder
1. Voorjaar 2019	2019/1	14 maart – 18 maart	838	Motivaction
2. Najaar 2019	2019/2	10 december – 14 december	818	Motivaction
3. Zomer 2022	2020/1	31 augustus – 7 september	806	Motivaction
4. Najaar 2020	2020/2	10 december – 16 december	803	Motivaction
5. Voorjaar 2021	2021/1	29 april – 4 mei	824	Motivaction
6. Najaar 2021	2021/2	20 oktober – 31 oktober	812	Motivaction
7. Voorjaar 2022	2022/1	22 april – 6 mei	2.290	I&O Research
8. Najaar 2022	2022/2	5 oktober – 19 oktober	5.863	I&O Research
9. Voorjaar 2023	2023/1	22 maart – 3 april	1.558	I&O Research
10. Najaar 2023	2023/2	25 augustus – 11 september	5.037	I&O Research
11. Voorjaar 2024	2024/1	22 maart - 8 april	2.242	Ipsos I&O
12. Najaar 2024	2024/2	29 augustus - 22 september 2024	5.111	Ipsos I&O

Bijlage B Berekening omrekenfactoren

Splitrun 2024/2

Wijziging in de gebeurtenis 'spanningen tussen bevolkingsgroepen'.

De oude beschrijving: *bijvoorbeeld door kansenongelijkheid, toenemende verschillen in inkomen en vermogen, door grote stromen vluchtelingen en migranten of door grote meningsverschillen over klimaatverandering, opwekken van zonne-/windenergie en stikstof, wat tot agressie en geweld kan leiden.*

De nieuwe beschrijving: *discussies in de samenleving die tot agressie of geweld kunnen leiden, bijvoorbeeld over kansenongelijkheid, toenemende verschillen in inkomen en vermogen, door stromen vluchtelingen en migranten of door grote meningsverschillen over klimaatverandering of stikstof.*

Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid.

Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet.

Spanningen tussen bevolkingsgroepen

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
Zeer onwaarschijnlijk	1,82%	1,89%	1,04
Niet waarschijnlijk	14,94%	8,65%	0,58
Enigszins waarschijnlijk	34,16%	29,72%	0,87
Waarschijnlijk	29,37%	34,17%	1,16
Zeer waarschijnlijk	18,67%	23,98%	1,28
Weet niet of geen mening	1,05%	1,59%	1,52

Hoeveel kennis heb jij van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?

Spanningen tussen bevolkingsgroepen

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
1 - Ik heb helemaal geen kennis	11,17%	9,56%	0,86
2	12,81%	10,36%	0,81
3	17,58%	16,64%	0,95
4	22,54%	23,76%	1,05
5	20,12%	20,47%	1,02
6	10,25%	12,20%	1,19
7 - Ik heb volledige kennis	3,05%	3,23%	1,06
Weet ik niet	2,49%	3,78%	1,52

Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving?

Spanningen tussen bevolkingsgroepen

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
Beperkt (niet zo ernstig)	3,86%	4,02%	1,04
Aanzienlijk (redelijk ernstig)	15,54%	14,44%	0,93
Ernstig	34,31%	34,15%	1,00
Zeer ernstig	34,44%	36,46%	1,06
Catastrofaal (rampzalig)	9,86%	8,64%	0,88
Weet niet of geen mening	1,99%	2,28%	1,15

Kies nu maximaal 5 gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen over maakt

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
Spanningen tussen bevolkingsgroepen	48,00%	46,00%	0,96

Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen?
Spanningen tussen bevolkingsgroepen

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
Helemaal geen zorgen	2,73%	1,25%	0,46
Weinig zorgen	12,85%	14,24%	1,11
Veel zorgen	22,85%	20,33%	0,89
Heel veel zorgen	8,93%	9,27%	1,04
Weet niet of geen mening	0,26%	0,59%	2,22
niet in top 5	52,38%	54,32%	1,04

Heb je het afgelopen jaar over deze risico's en dreigingen informatie ontvangen of opgezocht?

Spanningen tussen bevolkingsgroepen

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
Spanningen tussen bevolkingsgroepen	24,09%	24,12%	1,00

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Spanningen tussen bevolkingsgroepen

	Percentages oude formulering	Percentages nieuwe formulering	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	56,19%	57,22%	1,02
De overheid doet genoeg	17,19%	16,58%	0,96
De overheid doet te veel	1,57%	2,31%	1,48
De overheid kan hier niets aan doen	3,69%	2,77%	0,75
Weet niet of geen mening	21,37%	21,12%	0,99

Bijlage C Uitkomsten open antwoorden zorgen over risico's en dreigingen voor nationale veiligheid

Veelgenoemde termen met toelichting codes

Codes*	Toelichting codes
1. Oorlog	oorlog algemeen/oorlog in Oekraïne / (derde / 3e / 3 de) wereldoorlog / nucleaire oorlog / oorlogsdreiging / burgeroorlog / kernoorlog / atoomoorlog / atoombom / bomaanslagen / drone aanvallen
2. Rusland	Poetin / Putin / Rusland
3. Oekraïne	Oekraïne / Ukraine / Oorlog in Oekraïne
4. Immigratie	Immigranten/immigratie/vluchtelingen / asielzoekers / asielbeleid / vreemdelingen / illegalen / buitenlanders / migranten / gelukszoekers / asiel / asielinstroom/ asielcrisis / asielproblematiek / buitenlandse mensen / emigratie / immigratiebeleid / vluchtelingeninstroom
6. Overheid prestatie (negatief)	tekortschieten overheidsbeleid/ wanbeleid overheid /bemoeienis overheid/privacyschending door overheid/besluiteloosheid/vertrouwen in overheid/corruptie overheid/bureaucratie overheid/liegende overheid / nationale politieke onrust / bezorgdheid politieke partijen / toeslagenaffaire / bezuinigingen op ministeries of organisaties / ondermijning, bedreiging, aantasting democratie / ondermijnen democratie / geen daadkracht van overheid / verdeeldheid in politiek / instabiele politiek / versplintering politiek / onbetrouwbaarheid politieke leiders / gebrek slagvaardigheid politiek / bestuur van Nederland / corrupte politici / falende overheid / korte termijn visie politici / nieuwe verkiezingen, kabinet, regering
7. Terrorisme/ aanslagen	Islamitisch terrorisme/ extremistische aanslagen / terreur / terreurbeweging / terroristische aanslagen / aanslagen / dreiging aanslagen / gewelddadige aanslagen
8. Criminaliteit	criminaliteit (losse term) / onderwereld / drugs(oorlog) / drugscriminaliteit / (moco)mafia / (georganiseerde) misdaad / jeugdcriminaliteit / criminalisering / bendes / inbraak / diefstal / wapens en messen op zak / steekincidenten/ explosieven
9. Extremisme en populisme	extremisme / mensen met extreme gedachten / radicalisering / extremisten extreem links / extreem rechts / Wilders / Baudet / PVV / FvD / populisme / populisten / verrechtsing / facisme / moslimradicalisering moslim extremisme / radicalisering moslim jeugd / islamitisch extremisme / islam extremisten / jihad / koranverbrandingen / jihadisme
10 Cyberveiligheid	cyberdreigingen (algemeen, andere landen) / cyberveiligheid / digitale criminaliteit / hacken / cyber / cyberaanval / cyber onveiligheid / cybercriminaliteit / digitale dreiging / internetcriminaliteit / spionage / cybercrime / computerveiligheid / deepfakes / digi aanvallen

Toelichting bij de totstandkoming van codes: wanneer men de 'oorlog tussen Rusland en Oekraïne' noemt, is zowel de code 'oorlog' als de code 'Rusland' als de code 'Oekraïne' opgenomen in de tabel. 'Rusland' wordt niet altijd gecombineerd met 'oorlog', maar ook met 'internationale invloed'. Dan heeft de reactie naast de code 'Rusland' ook de code 'internationale invloed'.

Hiervoor hebben we gekozen om te laten zien dat 'Rusland' vaak concreet opgeschreven wordt als men zorgen benoemd.

Bijlage D Overzicht uitgevraagde gebeurtenissen

1. Overstromingen (bijvoorbeeld vanuit zee of een rivier, of het doorbreken van dijken)

2. Extreem weer (zoals een zware storm, een hittegolf, gladheid door ijzel, sneeuwstorm)

3. Natuurbrand (zoals een bosbrand of een heidebrand)

4. Aardbeving

5. Milieuramp of een chemisch incident (zoals een olieramp, een ongeval met chemische bedrijven, lekkage van chemicaliën in water, in de bodem, en in het grondwater)

6. Infectieziekte (bij mens en dier) (zoals een virus of besmetting door bacteriën bij veel mensen of dieren die de gezondheid van mensen of dieren bedreigt)

7. Stralingsongeval (zoals een ongeluk in een kerncentrale waarbij radioactief materiaal vrijkomt)

8. Transportongeval (zoals een ernstig ongeluk op het spoor of op de weg, in de scheepvaart of met een vliegtuig)

9. Het stoppen van vitale processen (zoals langdurig geen elektriciteit, geen gas, geen drinkwater, geen internet of telefoon)

10. Cyberdreigingen (inbreken in essentiële computersystemen. Dit zorgt voor digitale aanvallen op organisaties en het verstoren van noodzakelijke voorzieningen, zoals energie, water of ons betalingssysteem, of de diefstal van staatsgeheimen, persoonsgegevens en intellectueel eigendom)

11. Spanningen tussen bevolkingsgroepen (discussies in de samenleving die tot agressie of geweld kunnen leiden, bijvoorbeeld over kansenongelijkheid, toenemende verschillen in inkomen en vermogen, door stromen vluchtelingen en migranten of door grote meningsverschillen over klimaatverandering of stikstof.)

12. Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat (bijvoorbeeld door het verspreiden van desinformatie, het bemoeien met onze democratie door buitenlandse staten met als doel onze democratie te verstoren)

13. Terrorisme (bijvoorbeeld door aanslagen gedaan door mensen met andere ideeën of een ideologie zoals jihadisme of rechtsextremisme)

14. Extremisme (zoals geweld en wetsovertredingen van linksextremisten en rechtsextremisten, radicale moslims, asielrechtenextremisten en van dierenrechtenextremisten)

15. Geopolitieke en militaire dreigingen (dreigingen tussen landen, zoals de dreiging van oorlog, internationale conflicten en toenemende spanningen tussen grote, machtige landen)

16. Economische dreigingen (Zoals ongewenste afhankelijkheid van andere landen, bijvoorbeeld op gebied van energie en grondstoffen. Of ongewenste buitenlandse invloed in bedrijven door overnames, of spionage en diefstal van kennis en technologie)

17. Georganiseerde criminaliteit (bijvoorbeeld burgers of bedrijven die crimineel geld witwassen of frauderen met vastgoed, wietplantages, cocaïnehandel of XTC-labs).

Contactgegevens

Ipsos I&O

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
053 - 200 52 00
KVK-nummer 08198802
info@ioresearch.nl
www.ioresearch.nl

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
020 - 308 48 00
info@ioresearch.nl
www.ioresearch.nl

